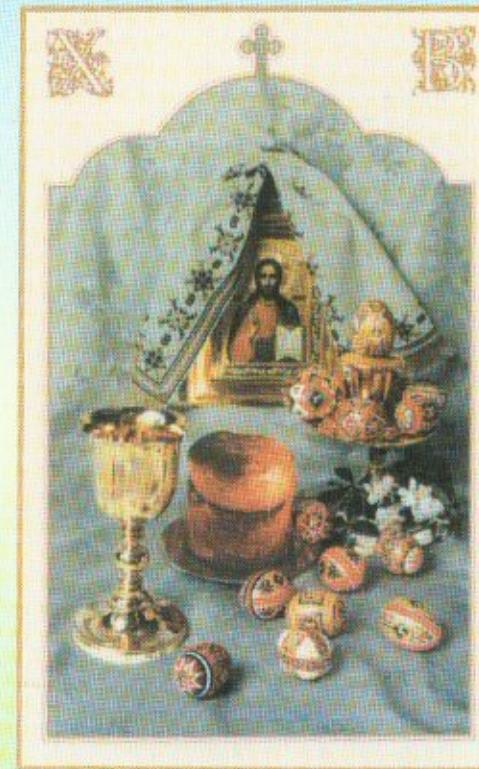

ISBN 83-87282-59-6

ЗАГОРОДА

Музейне Товариство в Зиндранові
№ 1(24) 2000

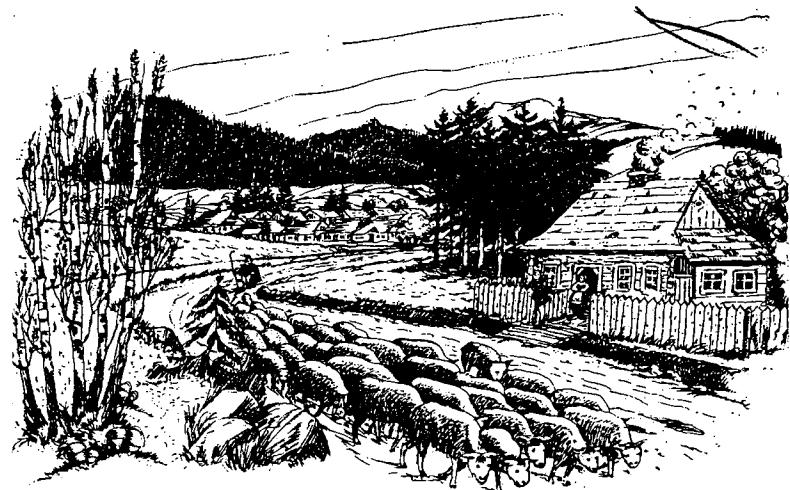

Towarzystwo Muzealne w Zyndranowej

Zahoroda

Загорода

КУЛЬТУРА, ІСТОРІЯ І ПАМЯТКИ
ЛЕМКІВ В ПОЛЬЩІ

Zahoroda

Redakcja Kwartalnika Muzealnego
"ZAHORODA"
Zyndranowa 1, 38-454 Tylawa
tel. 013 43 307 12

KULTURA, HISTORIA I ZABYTKI
ŁEMKÓW W POLSCE

ПОДЯКА

За поміч – дари – на Загороду і на музей:

Григорий Пецух – Закопане – 30 зл. на музей

Кристина Новак – Кросно – 40 зл. на „Загороду” і музей.

Александер Малюга – США – 50 дол. ам. на музей.

Комитет Допоможный ЛС – 50 дол. ам. на музей.

Самуель Олінер – Польстер – 50 – дол. ам. на музейну
хыжу жыдівску.

Ваньо Дзядик – Злотория - 100 зл на „Загороду” і музей.

Здзіслав Град – Варшава – 50 зл. на музей.

Владек Максимович - США - 191 зл. на высыланя
„Загороди”

ПРОСИМЕ

Хто ма вільны непотрібны „Загороди” н-ри - 7, 13, 16 – просиме прислати на адрес редакції. Можеме замінити на іншы номеры, або вернеме належніст. Дякуєме.

Редакция

СЛОВА ДО ЧИТАЧІВ

Шановны і Дорогы Приятелі

Зас витаме ся з Вами 1-шым н-ром “Загороди” в Новім Роци, який юж біжит 1-шым кварталом. А не знаме ищи який тот рочок міленійний буде і для нас лемків. До того часунич доброго не видно.

Для “Музею Лемківской Культуры в Зиндранові” минулый 1999 рік быв трудный. Можна повісти невеселый, бо оставлений без опіки і зо сторони власти і зо сторони наших організацій. Духове і моральне вспертия для музею дає ФДЛ во Львові і Союз Українців Підлясія-Люблін за што ім щиро дякуєме.

8-ме музейне свято лемківской традицій “Од Русаль до Яна” получене з ювілем организатора музею Федора Гоча было плідне і погідне. Поміч на імпрезу приділило Міністерство Культуры і Штуки-Департамент Культуры Меншости Народовых. В меншім розмірі, але помогли, власти уряду Гміны в Дукли, бо жычливо тыж удоступнили апаратуру наголоснія.

Хоц Товариство Музейне не могло юж користати з будинку школи і терену шкільного то свято перешло не менше удане і при музею.

Так, жыеме юж в 2000 року, а дальшенич не знаме ци доля наша буде мінятися на ліпше і коли по трагічні акції “Віслы” в 1947 р. Дальше єден другого ся звідуєме ци лемкам вернут іх майно, головно лісы і ци буде можливіст правно вертати з выгнаня в рідны горы тим, котры того прагнут.

Юж 10 років новы уряди і система в Польщі, гоштена демократія. Хибалль вшытки знают, же в 1947 р. тогдішня політика часу сталінскаго засудила нас і нашу культуру на знищіння. Вшытки знают, же была то історична брудна “чистка етнічна” і никто тогда не став в наші обороні. Ани Рим, ани Крим.

Гнес політичны вожды засуджуют чистку етнічну в Косові-в Югославії. Критичні оціняют войну в Чечені. А о наші трагедії дальше тихо, што означат, же акция “Віслы” дальше жыс, женич злого з нами ся не стало.

Ано пожыеме то повидиме, лем дос скоро гынеме в разметаню по цілім краю, ци тыж по цілім світі. Здорово смотрме в тых обставинах на будучніст нашого поколіня без рідной школы, без світлиць, колективів, музеів. Залежит то дуже од нашей свідомости, од выхованя родичами своіх діточок в материнскі бесіді, культурі і традицій.

На тепер перед скоршым вынародовліњом дос боронит молоде покоління наша церков обох конфесій, в яких познає ся наш обряд і мову.

Хоц раз в році кличут нас зийтися свята ватряны в Ждини в горах, в Михалові на выгнаню но і в меншім розмірі свято музейне в Зиндранові “Русаля – Яна”. Барз потрібні для молодежы і Новорочны забавы “Маланки”. Лем в глубші оціні тых свят – імпрез за мало і як довго будут нас тримати при своім.

Незалежні од ріжних трудных пережывань – наша повинніст боронитися перед скоров асиміляційов і вынародовліњом.

Розважме кус нашы справы редакцийны “Загороди”, ци будеме в силі дальше видавати музейный квартальник? Найвеце залежне то од можливости фінансовых, од помочи Міністерства Культуры іД Н, яку остатні рокы нам приділяло, за што і в тім місци хочеме зложити сердечну подяку. Но і ци буде моральне і духове заохочиня од самых лемків, од новой молодой інтелігенції і Читачів. Як видиме то дописувачів не дуже. Декотры волят писати до газет, в которых штось платят, а ми забідны до авторских нагород. Редакция выконує свои роботы майже суспільно.

Найбівше читачів видиме в Православні Церкви, бо на прикладі Лігниці, Любіна, Пшемкова, Гожова вислані нами “Загороди” люде скоро выкупуют. В горах – Криниця, Горлиці, Сянік, Морохів – меньше в парохијах по селах . Часто пишут і просят ріжны польски організацій і приватны особи. Видно, же складают нумерами, бо просят о залегли нумери яких не мают.

Не треба хыбаль пояснювати, же разом дієме для нашей культуры, історії і традицій і од нас залежит, ци чекаме на квартальник 4 раз в році, ци він непотрібный.

Отже просиме пиште, давайте свої внескы, увагы, рады. Будеме вдячны. Додайме, же дуже лемків просит о “Загороду” на Україні, Америци, Канаді і Словакії.

Юж в тім н-рі треба повідомити, же того року музейне свято лемківской традиції “Од Русаль до Яна” плянує ся в днях 1-2 липця юж по закінчиню школьного року. Таку постанову підняла Рада Музейного Товариства.

Зближаются весняны свята Пасхальны, то тыж в тім квартальному жычиме нашим Читачам теплой, погідной яри і радісных Свят Воскресеня Христового.

Редакция.

З НОВЫМ ЮВІЛЕЙНЫМ 2000 РОКОМ

Дорогы Краине

Сердечно витам редакцию і читателів Загороды. Зичу в ювілейнім році здорорвъя, щесця, добра кождай Лемківскій Родині і ліпшой долі нашой Лемківщині.

Пережили мы барз трудны часы депортаций, вигнаня і переслідуваня але неє той силы яка бы нас знишила. Перемогла любов до рідной землі, а тверда віра предків додавала сили вистояти і одродити релігійне і культурне житя на рідній земли і на вигнаню. Але мы повинны і можеме все зробити для одроджиня релігійного і культурного житя на рідні земли, лем потрібна єдніст і любов. Бож забудме незгоди, подайме сой руки і разом працуйме для добра і слави нашого народу.

Нех Вифлеемска звізда принесе радіст і щесця кождай Лемківскій Родині і нашій любій Лемківщині.

Христос Рождається

Петро Когут.

З НОВИМ РОКОМ

З Новим Роком витам здравья щесця і добра зичу вшыткым.

Бо тот рік незвичайний двохтисячний ювілейний на радіст нам.

Довго мы го ждали і переживали чи дождеме того радосного дня.

Надіймесь і вірме же принесе ліпшу долю нам і Лемківщині.

П. Воля

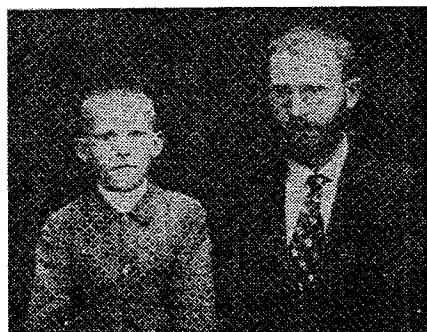

УЧИТЕЛЬ

Понад сто десять літ минуло як один день, сто десят років з Дня Народження славного сина, палкого патріота, Учителя з великої букви, поета за покликанням, скрипаля з колиски, художника від землі і Лемка з діда прадіда ІВАНА ЙОРКОВИЧА РУСЕНКА.

Далі він світові повісті:

*“Я родил ся твоим сыном – доля моя бідна,
І люблю тя Лемковино, моя мати рідна”.*

Іван Русенко народився 19 січня 1890 року в селі Красна біля Кросна.

Загартований в новосандецькій Руській Бурсі, учасник I Світової війни, вояк австрійської армії. У Боснії був тяжко ранений, а коли Господь

дарував йому життя, то тішився кожною хмаркою і травинкою. В 1918 році вернувся на батьківщину і кажуть що обійшов босими ногами всю Лемківщину і був щасливий бажанням нести людям світло знань і правди.

Шукаючи посади вчителя, щоби вчити наших дітей, обійшов багато сіл, та марно. Вже тоді мусив вчити в польському селі Лютча коло Стрижова.

У 1945 році був депортований з Лемківщини. Іронія долі звела мене, маленького хлопчика з Учителем і країном. Це було в селі Королівка, що на Тернопільщині. Я – з села Райського, він – з села Красна. Він вчитель, а я учень. Радість

була безмежною, бо я мав можливість 5 років навчатися у Івана Русенка, навчатися німецької мови та співів і малювання.

Учитель був вимогливий до своєї педагогічної роботи. Ми були діти війни, переростки, напівсироти, майже кожний другий з нас втратив батька на війні. Тому зрозуміло, як ми відносилися до німецької мови, не хотіли вчити, бо всі біди пов’язані з війною, фашистами переносили і на мову.

Та вчитель вважав, що іноземну мову треба знати. Особливою була методика його викладання. На всі уроки він приходив зі скрипкою. З допомогою музики і крейди (малював предмети, звірів, птахів) старався збагатити свій урок, щоб він був нестандартним, зацікавлював дітей як міг. Був вимогливий, але справедливий і учні не ображалися на нього, а поважали його. Він вмів розбудити в учнів любов до книжки, до малярства, до землі і праці.

З села Королівки вийшло багато спосібних його учнів. Серед них є журналісти, інженери, хлібороби. І коли заходить мова за Учителя Русенка, всі кажуть, що він проложив стежину світла до їхньої душі чи серця.

Після вигнання нас з Лемківщини, Русенко страшенно сумував, мріяв про те, щоби хоч на одну мить подивитися на ті гори, потічки. Та так в тузі, 10 січня 1960 року і помер не побачивши більше своєї рідної землі.

50 років тіло його тліє в подільській землі, але живе його дух, зливається з горами, з духами предків і нагадує нам про все те, що він зробив для нас на Лемківщині і на Україні.

Ось рядки з його вірша, що говорять проте, з якою гарячою любов’ю проніс він через все своє життя лемківську говірку і як широко вірив у незнищенністю свого народу:

*... ”Ворогы гварят лемкы ніт
бо Лемківщина юж капут.
Най выдым цілий світ
Же лемкы жыают лемкы сут”.*

Іван Мердак

20 грудня 1999 р. м. Тернопіль

110 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ІВАНА РУСЕНКА

У січні виповнилося 110 років від дня народження одержимого просвітителя Лемківщини – поета, художника, музиканта – фольклориста Івана Русенка який вніс вагомий вклад в популяризацію культури Лемків.

Вірші та байки Івана Русенка, писані лемківською говіркою, вперше прочитала я вже в зрілому віці. І мою увагу особливо привернув він після моєї поїздки до Польщі три роки тому. Там я вперше побувала на Лемківщині, відвідала і рідне село Русенка Коростенку біля міста Кросна. Відвідала я дуже цікавий музей – скансен лемківської культури в селищі Зиндранові. Тут я побачила пам'ятну таблицю з одухотвореним барельєфним портретом Івана Русенка. Внизу напис: – “Народний поет і маляр Лемківщини”. Створив цю художню таблицю львівський скульптор, заслужений діяч мистецтва України Василь Одрехівський.

З цієї поїздки привезла я антологію лемківської дитячої поезії “Мамко, куп мі книжку”, яку видало Стоваришиня лемків у Польщі. Подарував мені цю книжку упорядник Петро Трохановський. Тут вміщені вірші більше двадцяти авторів. Серед них майже півтора десятка поезій Івана Русенка. Упорядник про нього пише – Велика душа нашого народу. Після будителів 10 –го століття у нашому столітті лише йому надано звання, писане з великої букви – Учитель. Його біографію знає кожний, хто з любові і переконання носить ім'я лемко. До речі, два роки тому у Львові також побачила світ коротка антологія поезії лемків “Квіти Бескидів”. Їх упорядкував відомий поет – пісняр Василь Хомик. У цій антології серед тридцяти поетів вміщено також вірші Івана Русенка.

Згодом я дізналася, що найбільш плодотворний період у творчості Івана Русенка припадає на 20 і 30 роки. Його перу належать сотні віршів, байок, прози. Талановитий художник, він малював лемківські пейзажі, побутові картинки, карикатури. А як палкий музикант, Іван Русенко записував народні пісні. Написав він також п'есу “Вертеп в Карпатах”. Так, він усім серцем, усіма поривами своєї душі був відданий лемківському люду, закинутому межі Бескиди з часів Київської Русі. І ось Фундація Дослідження Лемківщини у Львові готує збірку віршів і байок Івана Русенка.

Тут же буде вміщено і репродукції його картин, рисунків. Зі сторінок майбутньої книжки поет не раз промовлятиме віршами у наш сьогоднішній день:

Як пташкам повітря, як рибам вода,
Так лемкам потріба єдніст і згода.
Бо вишитки жиєме в біді, недолі –
Ци то православний, ци греко – католик.

To виступ по Львівському радіо 1 лютого 2000 р. Ірини Чертик, мама якої народилася в селі Коростенка.

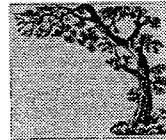
МОЯ ОТЧИЗНА (Останній верш Івана Русенка)

Моя отчизна – Лемковщина: зараз за Саном, як за плотом,
За десят годин іду “треном”, а лем годину самольотом.
Моя отчизна, родне село – то Коростенка под Кычером;
Не барз далеко – може буде дас осем годин авто-каром.
Отчизна моя в Подкарпатью, где місто Кросно, область Ряшов
Ест там халупа, сад і поле, лем в чужих руках, уж не наше,
Отчизна моя така близка, за тыждень часу зайду піше,
Лем мя не пустят без пашпорту, бо ник мі вызов не напиш.
Не мам до кого ся звернути, хоц там остало люди дуже,
Не мам там сестры ани брата, лем вшытки люде для мя чужы.
Кедъ бы я мал, люде добры, шапку – невидимку,
Поіхал бы-м зараз до хыжы, хоц лем на хвилинку.
Посмотрити на халупу, на тот берег, на ту воду,
На то село, где-м ся родил и где-м играл замолоду.
Посмотрил бы-м на Кычера, на Порубы, на Чершины,
Сердце бы ся радувало, на вид родной Лемковщины.
Мила отчизна – не далеко, зараз за Саном, як за плотом,
Лем мя не пустят без пашпорту, загородили браму дротом.
Загородили вшытки стежки, колючым густым дротом,
А на проходах всяды стоят пограничники с кулемьотом.

Іван Русенко.

СПОМИНЫ ЛЕМКІВ

Під розвагу молодшым „Загороди”.

*Розмову з людми з наших сторін провадит Владек
Максимович.*

Глядайте нас під тым знаком – Дерево – і написом:

Розмова друга.

Я Вальтер Максимович, представлям Тобі дорогий читателю мою розмову з шановним Теодором Пирень.

- **Вальтер Максимович:** Повідкажте мі дашто о собі, коли сте ся вродили і где?

- **Пирень Теодор:** Я вродився в 1928 році в селі Завадка Римановська.

- **В. М.:** Як то ся стало, же нашлисте ся в Німеччині, а потім в Парижу

- **П. Т.:** В 1943 році мене забрали до Німец на примусовы роботы. То было в місяци марец. Я мав тогды лем 15 років. Привезли нас до Німец, одразу до копальні углія. Я робив на верху через 3 місяці. З Завадкы было нас там 6-х. Потім старав ём ся, жебы мя Німці пустили домів. Быв ём молодий, хотів ём ходити до школы. Они выслали деси писма і незадовго пришла якыса німка і мя забрала. Я думав, же мя веде до потягу і поїхам домів, а она мя запровадила до бавора. Там ём был коло року часу. На того “мойого” бавора німці били злы, бо він быв католиком і не належав до гітлеровской партії, то вистаралися, же мене од нього забрано і приділено до іншого бавора. В того другого бавора было нас там 15 осіб з Польщы. Єден з них родом з Буска гварив до мя – будеме одталь втікати. Тай єдного дня сілизме на потяг і так собі по польськи бесідуєме. Підслухала нас якыса баба і запытала по польськи чи мы полякы? Тогда мы призналися, же втічєме до Польщы. Она зараз деси ся заподіла, а на другій стациі юж на нас чекала поліця. Забрали нас на поліцю. Было то в Гановери. Там нас тримали два і пів місяця. Потім тот поляк признався, же втікализме од бавора. Поліця до того бавора зателефонувала і він по нас приїхав. Знову працувализме в того бавора. Але тогда юж од баворив заберано люди до Франції для копаня окопів і він нас

там дав. I так мы нашлися аж під Парижом. Там нам юж навет істи не давали. Копализме окопы через два тыжні. Єдной ночы надлетіли американськи самольоти і так бомбардували, якбы зо вшыткых сторин нараз били перуны, выбух за выбухом. Повтікали вшыткы німці і робітники што копали окопы. Втічєме деси на захід, а ту несподівано затримує нас якисий мундурний, бо чув, же мы бесідували по польськи. Довідувався, што мы заєдны і деси нас провадит. Провадив нас хыбаль з кільометр. Коли зме ся затримали, то там было юж повно американського войска. Зачалися вывідувати, одкаль мы, где і штозме робили? А потім ся нас зъвідували, где хцеме іти? Я повів, же хцеме ту зостати, в американськім войску. Скеровано нас до помаганя при кухні. Там былизме три місяці. Жыття там было барз добре. Было то юж деси в січні з року 1944 на 1945. Німецкы войска ся окопали, але американе помалы пересувалися до переду. Через ріку Рен переправилися на понтонах. I так з тым фронтом ішлизме цілый час. Мене приділено до шофера мурина. Я перший раз видів мурина. Він кус знат німецку мову, а я знат дос добри і так зме бесідували. Його потім забило і приділено іншого, білого. Так з тым американами доішлизме аж до Берліна. Былизме іщи в Магденбургу, як нам повідали, же рускы войска юж заняли Берлін. Як мы были юж в Берліні, то там вшытко ся помішало – американе з рускыма так, же через три дни панувало організаційне “безкоролів’я”.

Потім цілу туту нашу войскову єдинстку вищофали до Франції. Вернули нас до Льотарингії, деси коло Люксембурга, где мализме юж кошары для войска і для німецких невільників. Быв там такий довудца поляк, што добри бесідував по англійски. Він быв з армії генерала Мачка і тогды утворено польский батальон вартовничий, в которым кус цвічыли, а решту часу пильнувано розмаїтых магазинів. Там приймовано вшыткых поляків – розбитків.

Мализме умундурованя і такы короткы карабинки. Я іздив там “дзілом”. Жыття там было добре. В тим часі почав ём думати, жебы найти в Аргентині моего тата. В памяті мав ём адрес і єм написав. Няня нашли в Аргентині і йому повіли, же його сын пише. Тато одписав. Пришов од нього лист, а мене одразу ся зъвідуют, чи хочу поїхати до Аргентини?

Быв там в нас польский ксьондз, што тіж мав когоси в Аргентині і одразу гварит – “єдземі”! Він барз мя намавляв, жебызме іхали разом. Достав ем тіж лист з Завадки - з дому од мами. То было юж літо 1945 року. Мама о выселенях мінич не написали. Барз мі ся цло за родином, за домом, за рідними горами. По нашім батальоні ходили юж розмаїті агітатори і намавляли вертати до Польщы. В батальоні неслісся чуткы, же будут хотіти нас перенести деси до Японії. Оповідано, же хто піде служыти до Японії і буде там зо два рокы, то буде міг вертати до Америки, бо достане юж обывательство. Іншы оповідали, же там американців забивають. До Польщы записалося дост дуже люди. Тогда і я записався на поворот до краю.

- В. М.: Повідже мі, яком дорогом вы верталися?

- П. Т.: Вертализме через Австрию, Прагу, а потім Цешын. Ту была польська границя. Было юж літо 1946 року. До Коросна приіхав ем потягом, а моіх двох колегів поіхало аж під Жешів. З Коросна ішов ем піше. Але як ішов ем юж з Дуклі, то спіткав ем Гриця Гоноса. Він ішов з мамом. Они мя не познали, бо я быв в американськім мундури. Они мешкали в Завадці, а моя мама била в Тильові. По дорозі оповідали мі, же на Завадку нападають банды. Люди бют і рабують. Мойого брата на двори положили на столі, били його і поливали водом. Было то в наш Щедрий Вечер. Быв тогда барз сильний мороз. Брат з той причины тяжко захворив на запаліні і вмер 1948 року в Шклярах.

Гонос повідав мі, же в Завадці залишилося лем пару наших родин, бо майже вшытки виіхали на схід до Росії. Пришов ем до Завадки і виджу, же Сливка сіно косит. Підходжу до нього, а він в страху, же зас іде якисий мундровий і барз мі ся призерат. Нихто мя не міг познати, навет моя сестра. Вернув ем до мамы в Тильові. Ту зараз треба било ся мельдувати на войсковій коменді в Барвінку. Приходжу, а ту такий поручник Яворський до мене з криком – “стуй на бачносьць”. Я одповів, же я юж в войску не служу. А він – “але маш мундур”. “По цось ту пшиехал”? а я на то, бо мам ту в Тильові маму. На тим ся скінчыло. Вернув ем до Тильовы.

В осени 1946 року якаси banda обступила Тильову і запалила пару хыж. Якы то были людс, то никто не знов, бо бесідували по польськы і по українски. Сховализме на поді, а ту юж сусідня хыжа ся запалила. Скочылизме з того поду до якісой ямы, а ту юж

хтоси лежыт. Смотрю, а то мій брат. В тій ямі перечекализме до рана. На другий ден юж не было де мешкати. І тогды зас пішлизме з мамом, братом і сестром до Завадки. Там мешкализме до червця 1947 року. В Завадці мешкали юж польски осадники в хыжах, што родины з них виіхали на схід. Были тіж дівчыны польськы з котрима зме ся навет колегували. Было то деси в маю. В селі была якыса маівка – така сільска потанцівка. Пішлизме з тыма дівчатми на туту забаву. Ідеме в гору селом, а ту іде войско. Гонос мі гварит – знаш што, я мам в кышени кус дулярив.

А я му на то – то ідме скоро до нас. Пришлизме та сковализме на стрих. Він виняв tot тлумачок і пхае деси під кычки. Я думам собі – холера, та як спалят хыжу то і тото пропаде, дуляри ся спалят. В хыжи были мама. Лямпа ся юж сьвітила, бо то было вечером. Через шпару виджу як до хыжи входить войсковий поручник і до мамы - гдзе синове? Мама по польски не знала і му повідат – не знам пане. Пороззерався по хыжи і зауважыў, же на клинку вісіло мое войскове убраня. Взяв того убраня – мундур і виішов з хыжи. Товды якоси ся тото утишыло. Смотриме за нима, а они – вшытко тото войско пішло на Волю где мали штаб.

На другий ден рано войско оточило юж ціле село і почали арештувати мужын. Забрали мене, Німчыка Семана, Кырпана, Кобылка Василь, Галайду і інших, так же назберали хыбалъ з десятох хлопів. Мали фурманкы, та на кожну фурманку дали по єдині з нас арештуваних, а по боках ішло войско, бо хотіли людям – полякам показати, же то они везут пойманых бандеровцув. Вывезли нас на Волю до іх штабу в школі. Там мене первого взяли до середины. Смотрю, а там сідіт тот поручник што мі вчера забрав мундур. Він до мене з криком – поведз ілє бандеровцув там вчорай было?

А я на то гварю – пан поручнік лепей ве, бо відзе, же пан поручнік муй мундур забрал (tot мій мундур вісів там на вішаку). А він до мене – мільч смаркачу і замірився мене вдарити, але ся встринал. Повів до адютанта – выпровадзіць го. Выходиме, а хлопы ся звідуют – што ся стало. Я ім оповів.

Вышов адютант і крикнув – вішищи до дому. Тот поручник хыбалъ ся выстрашыў, же я познав свій мундур. Приділили нам єдину фурманку, яков вернулизме домів.

Довго єм думав над тым, чого він ся мене звідував – іле там було бандеровцув? Выходит на то, же польське войско, як іх самовольсь было выгідно – раз войско удавало “бандеровцув”, то зас на одміну, було регулярним польським войском. Деси внет, бо на початку червця, зас войско обступило Тильову і заповіли, жебы до полуудня ся спакувати, бо вшыткых нас вивезут на захід. Зогнали люди на торговицю в Дуклі, а потім вивозили до потягу на стацю в Коросні. Тым транспортом доїхализме до Любінія Легніцького.

- В. М.: Як сте находилися на заході?

- П. Т.: Там в Любінію то юж люде ся спотыкали то на ринку, то еден од другого ся довідував где хто ест. Так находилизмесь в цілим повіті, бо на порушаня ся в границях повіту не треба было жадного позвоління, але як дахто хотів перенестися з родином, то юж мусів ся мельдувати в Любінію.

До Маломіц перенюс єм ся в 1949 році. В Маломіцах быв русский колхоз. Они мали барз дуже земли і найліпши домы. Як хотів ес занятия даяку хату, то найперше треба было справу “опити” з рускима, бо польска адміністрація в Любіні в тих справах не маланич до бесіди і права.

- В. М.: А як запознали сте ся зо женом?

- П. Т.: Моя жена ест з Тильовы, але мы разом ходили до школы іщи в Завадці. Ходив єм з ньом до третьої і четвертої клясы. Перед войном в нас учительком быв Фучила. То быв наш чоловек. Він быв майором з польской армії. З мойом женом він быв якысом дальшов родином. Тот учитель Фучила поіхав до Росії разом з нашима людми. В часі войны то юж були в нас научытели українски.

- В. М.: А коли приїхалисте до Маломіц, то там іщи були німці?

- П. Т.: Так, були. Але незнам чи мали юж польське обывательство. Були там юж осадники зо сходу. Они позаймували по німцях найліпши газдівки. Німцям, як іх выселено, не позволено ничего забрати, лем валізку до рук. Залишане ціле майно припадало осадникови польскому. По німцях залишалися газдівки з худобов, свинями, лахами, меблями і машынами. Перед нашим приїздом ходили там розмаїты шабровники і дуже ружности повывозили до центральной Польщы.

Оженив єм ся юж в Маломіцах дня 5 червня 1949 року. Весіля одбывалося в домі Шваглы в Маломіцах. Тогда были два весіля, бо женився Васенда з єднов сестром, а я з другом. Шлюб брализме в костелі в Любінію.

- В. М.: А як то ся стало, же вернулисте в горы?

- П. Т.: Так мене як тіж мою жену барз тягло до своїх сторин. Ми за горами ся цло, бо я барз нашы горы люблю. Як єм робив в Любінію в фабриці фортеянив, то там робили такы райды - туристичны прогульky до Шклярской Порембы в Судетах, то я старався все там поіхати, бо мя там до гір штоси тягло. Але з фабрики фортеянив пішов єм робити урядником до Повітовой Рады Народовой (Староства). В тий ПРН працювал єм понад рик часу где заприязнiv єм ся з пшеводничонцім той ПРН Плашковским. Він мене полюбив. До Польщі він реємігрував з Франциі где мешкав в Парижу. Але іщи перве перед шлюбом хотів єм ити на офіцерску школу. Зложыв єм поданя і може бы мя прийняли, лем зашкодив мі в тых старанях з Уряду Безпеки неякий Бараняк за то, же в анкеті я не написав жем быв в американськім войску, а тот Бараняк о тим знат і длятого мя не принялi.

Плашковски знав одкаль я походжу. Я його попросив о таке папіря, жебым міг назад вернути в горы. Він деси написав в тий справі, а мі дав таке потрібне позвоління. Поіхав єм сам. Хотів єм видіти, як там тогда было, а жена осталася на заході. Поіхав єм до ей сестры Гані, котра не была выселена, бо ей муж мав американське обывательство. Розознав єм як там ест і вернув назад на захід. Оповів єм жені і постановили зме там вернути. Было то іщи в 1954 році. Взяв єм роботу в Тильові в колхозі яко бригадзіста. Робив єм помірки на приклад хто кілько скосив і облічав єм робочо – днівки.

Настав юж рик 1956. Пришло писмо з Повітовой Рады Народовой з Коросна, жебы дахто поіхав до Варшавы на перший Український Зізд. Люде выбрали мене на делегата. Але ту в Тиляві не барз любив мене комендант поліції і гдекотры полякы але я ємнич тим ся не переймував. Они хотіли в колхозі красти, робити съвіндлі, а мене ся кус бояли, бо я з нима в тим не тримав.

Єдного разу барз ляло так, же вода через кычки перетікалa нам до хыжы. Пішов єм на дах, жебы поправити. Впав єм з того

даху і зламав в кістці ногу, тай наложили мі гіпс. Мам тугоу ногу в гіпсі, а ту листонош приносит мі писмо з Повітової Рады, же мам ся винести на захід одкаль єм пришов. Дали мі на то 24 години часу.. Мій тато тиж быв в Тильові, бо вернув з Аргентини в 1949 році і ту йомунич не могли зробити. Так тато гварит, идеме оба до Варшавы. Пішлиме до Центрального Комітету Партиї. Гвошли зме до якісого бюра і там оповіли пошто зме приїхали. Оповів єм вшытко о собі гдем робив і где роблю. Зараз казали мі того описати. Вшытко єм описав. Приїхалиме домів, а на другий ден приїхала якиса комісія з воєвудського Комітету з Жешова і Повітової Ради з Коросна. Позьвідувалися люди в селі о мене і по двох днях пришов урядник з Повітової Ради з Коросна і мене перепрашав, же то якаси помилка і з того непорозуміння. Од того часу дали мі спокій. Ale за пару днів треба було іхати до Варшавы на тот зізд.

Поїхав єм перше до Коросна, бо там збералися вшытки делегати. Зобрали нас і повідають – ви се не буйце і мувице вшистко правде. Potім до Жешова, а ту юж велика гостина. Давали істи і пити. Я сой кус підпив та ім гварю – як то ест? Тераз даєцє єсьць і піць і кажеце Україне будоваць, а пшедтем білісьце вшисткіх, же хцом будоваць Україне. А они мі одповіли – тшеба там забераць глас і мувіць, же вам се стала кшівда. То не ми естесьми вінні. Завезли нас до той Варшавы. Што ся там діяло, то іщи до тепер трудно оповісти як люде ім там вшытко выгорнули за нашу кривду. Я там не заберал голосу, бо тівко було таких што хотілися выповісти, же не старчыло часу.

- **В.М.:** Я чытав, же тогды українці потрібували лемків, жебы іх викорыстати.

- **П.Т.:** Та поляки і тепер не уважают лемків яко лемків. По війні іщи яко Русине – Русіні, а потім юж яко бандеровцы - українці. Юж токо зникло. Тепер юж приходяте зо сходу, організуют тоты “Ватри”, юж ест выміна культуральна медже Польщом а Україном.

ДО ЛЕМКІВ

Лемкы - Брата – Сусіде моі бідны
Вы з рідного села, близкы рідны
Хто нас так поділив в жытю гнєска
Же сміються з нас други з блиска.

Чом часто свого рідного ся встидаме
А чуже, не наше скоро принимаме.
Нас родила тыж мати і мы гідны
Жыти в своєй честі як братя рідны.

Штоби чуже шанувати і свое любити
Бо правно так ма кождый народ жыти
Ци зме забыли як нас мамичка вчили
І важный для нас тестамент лишили.

Жебызме свою бесіду рідну все боронили
І тов бесідов широ до Бога ся молили.

Чом вам так близке чуже не ваше
Кой мы од віків мame свое давне наше
Ой братя не забывайме хто мы з роду
І з якого вишли нашы предкы народу.

Любмеся, шануйме свідомо єднайме
І другым близкым таку науку дайме.
Яку віру і од кого нашы предкы приняли
Своі традицій нам шанувати казали.

Знаме ште зме пережили велике страшне горе
Военне і повоенне пекло глубоке як море
Через то ест дальще бояня і жытia під страхом
Тай для выгоди жытia вкрываме ся не своім лахом.

Мы старшы віком в часі одийдеме
Лем до смерти горя выгнаня не забудеме.
А вы молодшы идте одважні до переду
Вчите своі діти любові і свого народу.

Бо мы славяне жыйме в згоді єдности
Хоц гірке жытia не все дало той можности.
Як разом не зрозуміeme де належиме
То братя лемкы скоро загинеме.

Бо і нашым несвідомым істориянич не дарує
Все тото знайме най кождый свое шанує.
Будме горди, же наше племя з Карпат і сходу
Же родили нас мамичка лемківского роду.

Ф. Гоч.

НАВКОЛО СМЕРТИ ПЕТРА ПИРТЕЯ

Петро Пиртей

В листопаді 1999 р. помер в Івано – Франківську Петро Пиртей уроджнець Смереківця. Не минуло іщы пів року як обходив 80 – ту річницю народження. Одишов од нас чловек, що то своє жыття значив судьбом свого народа, якому позістав вірний до кінця своїх днів. Молодечий вік в рішаючої мірі окреслили Петру Пиртею – як і іншим молодим хлопцям з Лемківщини - Руска Бурса в Горлицях. Она бо пораз другий в том часі отворила свої пороги для лемківських дітей (од 1931 р.). Завдяки бурсі талановиты хлопці мають можніст продовжати науку в середніх школах в Горлицях. Петро скористав з той нагоды. Бурса давала родинне тепло своїм воспитанникам. І то тепло позіставало на ціле жыття. Ale на покоління Петра Пиртея вдарила як – бы космічна непредвиджена буря – друга світова война. Она єдних знищила, другим забрала маєтки ба, землю – отчизну. Нихто не позостав без наслідків.

Не быв винятком і Петро. Яко учитель лемківських дітей в Фльоринці, Перунці – в часі войны был свідком арештовань своїх колегів, які підняли підпільну діяльніст направлену против гітлерівской Германії. Тоты хлопці повны патріотизму, одваги і геройства розумовали, що і нам лемкам треба взяти участ в безпосередній борбі против окупантa. То даст нам титул до охорони нашої малой улюбленої отчизны - Лемківщины. Ідея прекрасна. Нашим хлопцям героям бракло однак досвіду. В ряды підпільнай організації легко проникают провокаторы. Гітлеровска поліція "гестапо" диспонує повном листом лемків, що вибрали дорогу боротьбы.

По західній Лемківщині наступают арешти. Мірослав Вислоцький – син учителів з Ганчови впадат в руки німців в школі в Мушині, де знаючи о арештах, хотів побрати належну му місячну пенсію. Петро Клянцко в Новиці чекав в родиннім домі аж по нього придут і арештуют. Миколай Дуркот, кравец в Ганчові, шыв собі холошині аж го забрали ...ітд. Десятки героічной молодежы іде на загибель. Петрові Пиртею вдало ся уникнути найгіршого.

Война на добре іщы не скінчыла ся, а юж в околицях Лемківщины появляют ся делегаты з Советского Союза, які зачинають агітацію за переселеня на совітську Україну. Обіцюють лемкам рай на земли ("получиш у нас красший дім од того што в нім мешкаць, землі скілько схочеш"). Як справа не розвивала ся по мисли делегатів, лемко почув і таке остереженя – "не поідеш на схід, поідеш на захід". Отже делегатам уж була відома акція, яку пізнійше назвали "Акція Вісла".

До тых підбурень делегатів долучыла пропаганда зі стороны тогдішнього польського уряду, ту і там всперта выпадами войсковых отрядів. Лемко станув перед тяжком проблемом – іти чы не іти, лишати отцовизну, якоси стабільне прадіднє газдівство і шукати щастя в новім цілковито не знаним світі? Факты, што діялися навколо підсували мысель, - а може варто, може треба раз на все позбітися тягару той національной меншости і запевнити дітям і внукам спокій бодай од той єдной стороны?

Част лемків не вытремала того тягару і зі слезами в очах покидала рідны, пречудны Карпаты. Остатній переселенчий поїзд з Горлиці кінчыв ся вагоном, на котрім висів великома буквами напис: "Працайте Карпати".

До тых людей што з болюм серця рушили на схід была родина і Петра Пиртея, як і більшіст села Смерековец. Отже і Петро вірний засаді "все з народом" на добре і на зле – рішыв ту трагічну проблему.

В новій ситуації покійний Петро выберат то, што найліпше для молодого чловека – науку. Розуміє, же тилько на тій дорозі може взбогатити свою особовіст і одповідно використати свої прикметы духа для суспільства. Кінчыт високы школы і дальше працує яко педагог, значыт там де може "різбити душы молодых людей". Треба додати, же лемківска молодіж на новых місцях поселеня взагалі в своей масі іде в напрямі науки, свої найкрасшы молоды роки предназначат на досягненя в інтелектуальній сфері, взбогачувані духа. В консеквенції днес видиме лемків во всіх галузях господарчого і суспільного жыття Україны. Не бракує лемків, що трудят ся в области лемківской культуры. Маме там поетів, што виспівуют жаль і туту по своей отчyzні – Лемківщині. Так до нас промовлят верш "Бескиди" – Володимира Барни:

Бескиди мої
Бескиди....
В житті вас
Ніколи

Не бачив,
До мене
приходите
в сні, ВІ
і, чомусь
заходиться плачем...
Бескиди мої,
Бескиди...
Лиш в сні
Іду до Вас
Я в гості.
Кличу
із вічності
предків
І чую
Іх віщий
поклик.
ОХ, БЕСКИДИ МОЇ,
БЕСКИДИ...

Видиме там істориків, артистів і жертвених діячів лемківської культури.

Петро Пиртей не був – бы собом, чтобы в новых варунках не знайти для себе можливости творити безпосередно в ділянці культури. Пише граматику лемківської бесіди і словар лемківсько – український. Під конец 80 – тих років пересилат свої труди до Академії Наук в Києві з просям о іх научну рецензію і видання друком.

По якимся часі Петра взивають до Києва для оборони тих трудів. Як мі оповідав перед кількома роками сам автор, не легка то була стріча. З однієї сторони - академікі, сама научна еліта України, а з другої сторони Петро Пиртей – скромний скиталец з Лемківщини.

Головне принципове питання, яке ставляли академики: яку корист може принести українському мовознавству, чи швидше - українській культурі, публікування відносно якоїс там перефериї лемківської говірки. Наш лемко зі Смереківця гідно і компетентно стосуючи научны: історичны, етнографічны і соціологічны аргументы оборонив свої праці.

Академікі своїм научным авторитетом написаны Петром Пиртейом труды закваліфіковали до друку. (На тот друк до днеська чекаме). Не обішлося без гратуляций.. Чъж то не велике досягненя жытейской дороги покійного Петра в страшных часах сталінского терору?

Коли епока сталінізму під конец 80 – тих років має ся ку кінцови, Петро Пиртей єден з перших стає в ряды зо всіма своїми духовними, інтелектуальными а і фізичними силами, тых жертвенних діячів, што то інспірують, організуют динамичний рух відродженя лемківської культури серед лемківских поселенців на західних землях України.

О диво. По довгих роках як бы небутя спонтанно повстают лемківски прекрасны хоры на Львівщыні (Лемковина), Тернопільщыні, Івано – Франківщыні.

Лине чудесна лемківска пісня, лемківски мелоді – ген по цілій Галичині, часами мож ей почути і на фалях місцевого радіо чи телевізії. Товариство Лемківщына што раз шырше і шырше розвиват своі крыла... Там організуются і “Ватри” на подобу ждынськой “Ватри”. А уж глубоко символічном ест лемківска чудова церков в львівским Шевченківским гаю. Та церков під покровительством святих Володимира і Ольги ест знаком непобідимости духа лемків, осередком духовного одродженя лемків.

Выдают ся там лемківски народни календарі. Друкуются і іншы цікавы, вартісны книжкы о історії, звичаях і культурі лемків. Якаси част тых достижень дотерат і до нас – до лемків в Польши.

На ждынянской “Ватрі” што року насолоджуєме ся, глубоко пережываме выступы лемківских колективів зі Сходу. Своім очам не віриме, што то твоі братя (дослівно) лемкы з недалекой заграниці чаруют тебе чудесніма піснями, танцями, перекрасніма народніма строями, талановитими заповідачами. Они як – бы хотіли на весь світ крікнути лемкы іщи не згинули, лемкы іщи жыют яко етнос і всяди, де знаходят ся, выражают волю не тилько перенести поколіням культурный доробок предків, але го іщи взбогаті і дальше поповніти.

Петро Пиртей приїзджав, покаль здоровля му позволяло, до Ждыні, разом зі своіма “укоханима дітьми”. Робив вшытко можливе, двоів ся і троів, абы лемкы з Івано – Франківщыны як і інших регіонів показали себе од найкрасшої стороны, абы іх спів, рецитациі, іх презентация творила найліпшу родинну атмосферу на цілій “Ватрі”.

Він сам жыв Ватром, вкладав в ню свое серце. Розумів, што ждынянска “Ватра” то легітимація лемківской пісенной культуры перед історійом, перед світом, то уклон супроти жертв, што іх поносили предкы в імя жытia народа, в імя будучности лемківской культуры (Талергоф, фронти II світової войны, акція “Вісла”). Натхненя до своеї праці для народа Петро Пиртей черпав од своіх великих односельчанів.

В Смереківці уродив ся і там провів свою дитинство Юліян Пелеш (1843 – 1896) – зоря на небосклоні Лемківщыны, яка світит ясним

проміньом до днес. Зараз по окінчені семінарійних і університетських наук і по отримані наукового титулу доктора в Відні отримує заняття як надворний учитель цісарських дітей. Подумайте, руснак зі Смереківця вчyt престонаслідника австрійської короны.

Значить, же уж в том часі звернув на себе увагу віденського середовища надзвичайними прикметами духа, інтелекту і всячими іншими талантами.

По повороті до рідної Галичини др Юліян Пелеш повнит з великим успіхом найвідповідальніші функції в тодішній гр. кат. Церкви. Організує од нуля новопокликану єпархію в Станіславові. Дався там познати як знаменитий організатор. Во Львові стає ректором Духовної Семінарії, викладат на університеті. В Перемишлі, як єпископ ординарій розвиват інтенсивну широку діяльність для добра всіх вірних своєї єпархії, отже і Лемківщины. Медже многима значущими досягненями буде прекрасну єпископську палату, яка по днешній ден славит княжий город Перемишль. (Палата до днес не oddана законним властителям). При том вшyткім єпископ Юліян Пелеш знаходить час на научну роботу. Пише в німецькім языці знаменну історію унії руської церкви з Римом. (Die Union der rzethenischen Kirche mit Rom). Характерне, што тата історія до днеська не переведена на рідний язык автора.

Єпископ др Юліян Пелеш передвчасно покидає tot світ з надмирного перепрацювання. Його місце в історії Галичини - високе.

В 30 - тих роках попереднього віку новоупечений учитель Николай Федорко організує в Смереківці знаменитий хор. Тот хор виступив на Всеміківському Талерговському Зізді в 1934 р. в Сквіртнім. Быв серед інших хорів з Ганчови, Криниці - великом окрасом зізду з нагоды 20 - ої річниці Талерговської трагедії лемків.

В часі війни в 1944 р. в Смереківці кінчить своє життя молода учителька Надія Русиняк, што то походить зі славної лемківської родини Русиняків. В 1941 р. разом з іншими учительми і народними діятями лемками горлицького і ясельського повітів перешла тюрму гестапо в Яслі, што негативно повліяло на ей здоровля, в консеквенції і смерт в молодім віці.

Лемки зо всіх сторін світа дякуют Тобі Петре за дар Твого так плодотворного життя. Зерно, яке Ты засіяв серед земляків буде приносити стократны плоды.

Петро Фецица.

VII – МЕ СПОТКАНЯ З ЛЕМКІВСКОМ КУЛЬТУРОМ - ГОЖИВ - 1999

В велькі театральні почекальні було повно люди. Стояв єм з боку і позерав, кого зо знайомых мі люди ту споткам. Підышла до мене моя селянка тай гварит – витай Славку, та посмот до чого то дошло!.

Привитав єм ся але не одразу єм ся зміркував тай гварю – до чого? Спокійно одповіла – та видиши кільо ту наших люди – Лемків! Одпові єм – виджу і барз ся з того тішу. Іщи якіси час провадили зме приятельську розмову, але одозвав ся якіси дзвонок і пішли зме на вельку салю занимати свої місця.

Так зачалося і мое спотканя з Лемківським Культуром, яке проходило в салі театру в Гожові, в тепле пополуднє дня 24 жовтня 1999 рока. Довго сідили мі в голові слова моїй знайомої – до чого то дошло.

Ано дошло! Дошло до того, же в протягу пару років нашы лемківськы діячи, ту на Західніх Землях Польши потрафили вийти деси як бы з під землі, на сам верх той велької державной культуральной горы і попровадити за собом друге і третє покоління Лемків мешкаючых на Західніх Землях серед обычих люди. Ано дошло до того, же видно з близка і з далека квіты нашой , чисто лемківской культуры. Видно, бо красоту кажди зауважыт, з близка і з далека, бо то так як квитнучы маки на поля.

Так було в Гожові і того рока. Стоваришия Лемків з Гожова вказало свою силу. Якже треба дуже упору, старань в і гроша, жебы зорганізувати таку вельку імпрезу і то в салах гожівского театру. Якже міцну лемківську душу мают головны організаторы того велького і прекрасного спектаклю – Іван Габорек, Роман Дзюбинскі і Роман Стержень, якже съвітла ест наша ціла Гожівска спільнота, люди з Лемковщини пригнаных ту 50 років тому.

Того рока Гоживяне спотканя з Лемківським Культуром “завезли” і до села Луги де мешкат дос гідні наших люди. В суботні вечер, в съвітлици в Лугах було спотканя з “поезіом і музиком”. Ту поетичны творы передставляв сам Петро Мурянка а лемківску музыку і съпів презентували ансамблі “Древутня” з Любліна і барз добри, хоц не велької місцеви ансамбл музично співачи. (Выбачте, же не знам назвы). Але барз гарді съпівают і грают, а якбы іначы, як не по нашому. Таке спотканя з Лемківським Культуром довго зостає в памяті. По тай

літерацко – музични части розпочалася забава. Господаріом того вечера в Лугах был православний съвященник Грабан. Його енергія і охота до діяння так на народні як і релігійні ниві, то як запалений на ново огник котри огриват і серце і душу, най огриват і тішыт не лем лугівську лемківську вспільноту.

Тепле пополуднє было 24 жовтня того рока в Гожові. Наоколо театру повно авт. О годині 16. 00 повна саля люди, а містит ся ту понад 500 душ. Зробилося тихо. Коротка промова представителя влади Гожова, а на сцені юж появился ведучий Головного Заряду Стоваришия Лемків п. Андрій Копча. Горячы повітання зо салі, хвилятиши, погасли съвітла і на сцену вишли Уля Дзюбинска з Гожова і Петро Трохановскі. Заповіли ансамблі і...зачалося.

Ту треба бы было довго описувати виступ каждого ансамблю, характеристику його музыки, съпіву, строю як і інструменты музичны. Таку аналізу могут зробити лем знавці. Я мышлю, же юж сами почуете красоту лемківских мельодій як Вам повіме, же виступували:

“Кычера” з Лігниці, родина Ревіляків з Бардійова, ансамбль “Древутня” з Любліна (ту міцно зазначатся своїм добрым голосом солістка Грабанівна), ансамбль съпівачо – інструментальни з Клішова. 4 години спектаклю, котри в цілости мож бы показати в кажди столиці Европы, 4 години чудової лемківської культури, барз высокого лету лемківської культури зо сцены, культури зо салі, 4 щасливы годины Лемків з Лемками. Такы сут юж гнес ефекты кільколітнього не легкого діяння твердых Лемків. То тіж ефекты діяння Стоваришия Лемків, котре не вдавалося в битки політычны і національны, а задбало о оборону і охорону Лемківской Культуры, але тіж о ей розвиток.

Гнес видно розумне діяння юж молодшого покоління Лемків, а серед них сут Андрій Копча, Петро Трохановскі, Юрко Старинскі, представляны юж діяче з Гожова і дуже, дуже інших і ту на Заході і там в наших горах. Ідте том дорогом дальше, бо при таким діянню Лемкы нигда не пропадут.

Ту в Гожові застанавляло ішы єдно:

- пришли на туто Лемківскую Культуру 4 покоління Лемків, пришли дідове, іх діти, внуки і правнукы, а то для заховання нашой тотожности має свое значыння. Боже Вам заплат Гожовянє за запрошыння, за гостину і за тоты годины духового пережыття. Треба зробити і уклон тым Лемкам, котры з далека до Гожова приіхали і вертали праві в ночы, за затримання в собі, в своі души, того прадідивского – лемківского духа. Робте што можете, жебы то прешло на Ваши діти.

Ярослав Зволінскі

ЛЕМКІВСКА XIX ВАТРА НА ЧУЖЫНІ

Традицыйно вечером 6 серпня 1999 року серед сосновых лісів в Михалові найстарший лемко Михалова Ярослав Гербут розпалив XIX “Лемківску Ватру на Чужыні”. Офіціального отвориня “Ватры” доконал Андрій Копча – ведучий Головного Заряду Стоваришия Лемків в присутності місцевых та повітових влади, а також чысленних присутных ватровичив.

Ватра, так як каждого рока, проходила два дни. Програм Ватры розпочал ансамбль “Лемковина”, бо так вимагала ситуаця. По першее то “Лемковина” съвяткувала ювілей 30 – літня діяння, а по другое члены ансамблю хотіли скоро вертати на Лемковину, бо в суботу мали весілля членів ансамблю.

Лемковину обдарувано тортом з 30 свічками, котры гасил керівник ансамблю Ярослав Трохановскі. Был тіж кош з 30 ружами і дуже жычынь.

В пятницю виступляли ціж такы колективы як – Ансамбль Пісні і Танца “Кычера” з Лігниці, Колектив фолькови “Серенча”, Група музично – вокальна “Водограй”, та Колектив “Древутня” з Любліна.

В суботу рано обудила, тых што спали, музика з мікрофонів, а потім то юж виступляли група за групом, ансамбль за ансамблем між іншым – Родина Ревіляків з Бардейова, дітіча група з Прешова, ансамбль фольклористичний Ужгород, ансамбль співочо танцуvalnyi “Вагонар” зо Словаці та кілька місцевых.

Юж кілька років популярний на Ватри ест дітічий конкурс верша і співу та малюнків. Діти охочо і сміло виступляют на сцені, а тото тішыт, же росне нове покоління та може наше лемківске так скоро не загыне. Конкурс чудово провадил керівник Кычеры - Юрко Старинскій.

В програмі Ватры был ціж спорт, котрий зорганізувано на краю ватряного поля. Были нагороды і медалі. Нагороды были ціж в цікавым конкурсі родин. Але барз трудно было намовити участніка до конкурсу.

Ватровичив было дуже, бо і погода як все была сонячна, тепла. Кус поливали водом, жебы не было пороху. Декотри виіхали з ватряного поля в пятницю як “Лемковина”, інши в суботу вечером, а дуже головно молодых танцовала до білого недільного рана. Были ціж такы котры нияк ся не понагляли домів.

Ватровиче загальno не мали векшых претенсій до програму Ватры, але мали і будут мати до непередуманой льокалізаці амфітеатру. Але може організатори XX – той ювілейной Ватри зроблят вшытко, жебы більше задбати про Ватровичив.

Ваньо Дзядик

БЫВ ЄМ НА СВЯТИ...

Быв єм на святі “Од Русаль до Яна” в Зинранові і однєю єм таке вражіння, же якби не наши лемки з України та свято былоби не удане. Бити може же ся милю, але тоти наши лемки стари діяче з України діют і то барз добрі же так єст, бо може і того бы не было.

Треба признати, же приходяць дуже скоршє но і роблят што треба, а роботи не бракує, на приклад в тім роци Дмитро Солинко-маляр приїхал на два тижні перед святом. Быв і ту в Вильхівці но і одвідів своє рідне село Жидівське, бо ма таке юж в ногах, же го несуть там на цмонтір де сут поховані його предки. Несе там квіти і oddає ім чест, бо ся ім належить. Скоренько повертаць аутом – везе го Тадеуш Келбасінський. Ночує єдну ніч і рве ся до Зинранови до Феца Гоча, бо там ма роботу. Хотів єм го дакус затримати та побесідувати але він повідат мі, же му ся барз спішит до Зинранови.

Відів єм тогу виставу його малюнків, єст дуже гарда, сами красни лемківски хыжи, каплички, церкви но і видоки його села – то видно, же то в нім сідит на кождім кроци і барз красні з його сторони, же не забыв о своім. А треба признати, же іші гардше єст то, же не забил лемківской мови. Аж дивно, же так довго живе на чужині- 50 років - і так файні бесідує по своєму аж ся хоче слухати.

Кус му было не приємно, же як перекрачатся тогу границу, же наши лемки яки живут там на Україні не можуть приходити собі так 1 – 2 раз в роци до своїх близких. Треба былоби даяк ім помочі, але як, як ми сами ту біду клеплеме. Може наши власти в гміні би могли залатвити, штоби наши родаки могли приходити на довід особистий. То былаби якби єдна справа, а друга то така, же наши лідери ту якоси не хотят помагати в тім святі, омивають руки і не приходяць, а шкода. Бо треба признати, же мало єст таких лемківских сел де бы іші товк ся там лемківский дух. Видно молодеж ся до того не барз горне, а шкода.

Свято “Од Русаль до Яна” забавляли колективи зо Словаци, України но і ту наши – лемківский хор з Білянки та польський колектив з Ясла. Шкода лем , же ту ся творив так довго хор “Вильшня” з села Полян і хоц довго творився то треба признати, же набрав одваги і почав виступляти в Вильхівці на Кермеші, а тепер в Зинранові на святі “Од Русаль до Яна” на пограничу культур. Видно треба купу років, жеби дашто в тих селах таке створити. Молоди одишли гет якби незнали того лемківского язика, а велика шкода.

Думам, же нашлобыся веце здібних осіб, котри могли забавити публику але неє ту особи яка занялабыся тима людми штоби іх зорганізувати та кус вложити серця і часу, жеби могли виступити перед публіков. Видно всяди глядатся велики гроши, а в тій формі они ту не приходяць легко.

Я уважам што не всяди лічяцца гроши. Красще былоби штоби зашкіпіти того лемківского духа в нашу молодеж покаль іші не запізно, але питаня як то зробіти. Шкода што неє того молодого нарибку, котрий перенял бы ту паличку од старших. На жаль, же через тых 50 років вчіліся в школах співу і музики, але як до того часу ние такой особи яка кус быся заняла таков формов праці. Є то красна праця лем треба одваги і хочай раз спрібувати, а ефекты былиби потім, бо так было тиж з іншими колективами як тепер але южtotи клопоти перешли.

Думам, же треба бы ту подумати о даяких грошах для такого працівника на доїзд до таких малих груп люди. Без того не рушиме певно з місця – будеме топтати в місці іші довгий час. Як мame розвивати ту агротуристику то треба былоби властиві од того зачати, бо то притігалоби туристів ту в наши гори Бескіди і в наши хижі. То давалоби подвійний дохід нашим господарям. Бо чім іншим мася заняти наша молодь як хоче жити ту в горах, де жили іх діди і прадіди. Як видно то зо самой газдівки не иде вижити і нич не видно жебы мало ся змінити на корист газдуваня.

Як великий є повіт Коросно нигде не одбуваються таки свята як в Зиндронові “Од Русаль до Яна” і в Вильхівці Кермеш. Є то велика заслуга Ради Музейной в Зиндронові і Ради Церковной в Вильхівці. Та треба былоби іщі веце осіб виріжнити яки помогали і заслугують тиж на похвалу. Слава ім всім зато, бо шкода того заняхати і запропастити того што юж ся ту робит.

Тоти два свята в Вильхівці і в Зиндронові колиси перейдуть до гістори, але не о тім єм хотів писати. Хотів єм вспомнути, же сут то велики свята так як і “Ватра” в Ждині ці в Михалові. Сходяться ту люди так само з заграниці та з околиц. Ходить нам о притігання молодежі з України, Словаки та всіх лемків розсіяних по цілі Польщі та і за кордоном. Мушу ту признати, же дуже люда приходить на ті свята – мам на думці наших родаків країнів лемків, але приходять інши і подивляют, же Лемківщина жис, же можут чути лемківське слово та повідіти колективи і красиву природу, лемківски церковці та панораму гір. Некотри родаки з радости аж плачут, сут щесливі, же сут з нами. Тішатся тим, же можут быти ту з нами. Тим зза кордону треба былоби тиж даяк помочі але як, як ми ту тиж жиєме в своїх турботах. Тиж ние легко жити в горах, в тих наших Бескідах.

Треба былоби лем почати стараня в урядах, аби тоти наши родаки яки ту приходяте нас розвавити могли приходити без пашпортів, бо іх ние аж так богато штоб своїм приїздом могли нам справляти клопіт.

Здавалобися, же повидно быти нам всім лекше, а як виходить з того то што рік є нам тяжше жити, але треба быти доброї думки, же може на другий рік буде ліпше і лекше.

І хоц знаходяте спонсори таки як Міністерство Культури ці Фундація Баторого і інши то і так вшитко замало, жеби могло добрі ся тото діло розвивати. Хибалъ, же ся замкнеме і будеме лем сами ту в Польщі робити, бо што рік якби менше люда приходило з заграниці. Але як мame ити до Європи і жити зо сусідами такими як Україна і Словаки в добром сусістві та робме дашто разом з нашими владзами,

жеби направду почули тоти наши люде родаки, же кус о них дбаме. Бо мусиме знати, же кождий приїзд коштує.

Достаю відомости од богато людей, же пришли бы на тото свято, але розкладают руки, же іх не стати на пашпорт і на решта оплати, яки треба понести. Україна ма свій закон і не хоче змінити, бо то страта для держави.

Ми сідиме тихо через цілий рік, як миша під мітлов, аж як зближатся ціла імпреза та тогди бігаме ту і там, жеби даяк імпреза вишла. То юж од гнес треба былоби діяти, жеби на другий рік тота справа вишла на ліпше. Подумайтє дороги чітache нашої “Загороди” ці так ниеєт і ці не мам раций. Припоминайме достойним панам, жеби хотіли ся дакус заняти і нашим родакам помочі. Думам, же они бы дуже ради стого были, а і ми тиж. Ани ся не обіздриме, а юж приде другий рік і треба буде робити стараня о гроши, бо то є гнески найважніша справа. Без того не рушиме з місця.

Свято “Од Русаль до Яна” в Зиндронові ся удало і погода такоже дописала і публика тиж хоц наш ювіляр Ф. Гоч быв в не найліпшім здоровлю, бо го нещесця споткало, але был о кулях і оглядав цілий час як тото вшитко переходит. Ф. Гоч сідил смутний, не міг всяди зайти. Боліло го барз і тото, же некотри камарати не пришли ся привитати, то єст барз прикре. Ходили коло нього і удавали, же го не видят.

Не знам хто ту єст ліпший, а хто гірший, але так нас мало єст і так ся не навидиме, робиме на зліст єден другому, але пошто, як єден другому меджу не оре.

Быв і пан Б. Гук, і пан Ф. Кузяк і пан Трохановский та інши. Пан Б. Гук написал кус на “Лемківскі Сторінці” о святі в Зиндронові і виджу, же якби кус змняк. То єст добре, же ся пише то што ся думат, раз ліпше а раз гірше, бо оно вправді так єст. Не все ся зберат лем квіти. Часом сут ружи колячі і з тим тиж треба ся погодити. Є поети, яки пишут книжки ліпши і гірши. Так само виглядат і тота наша праця, не можна ся зараз гнівати, як хтоси нам зверне увагу, то єст тиж плюс на корист даної особи.

Добрі былоби, якби ми всяди засягли того язика, а потім то вшитко додали разом, а решта вишлаби нам сама.

Свято закінчилося вечером дуже гарді в Домі людовім де зроблено підсумування при чаю і канапках. Єдни другим дякували за участ в тім святі і уважам, же так належиться завше робити.

Хочу іщі додати, же на тім закінчіню не було панів новой владзи з гміни міста Дуклі, а повинни дахто быти. Чулизмесь ту якоси так як сіроти без матери.

На тім святі брало участь богато лемківських діячів з України таки як пан Д. Солинко, П. Когут, різбяр І. Мердак, В. Шуркало та інши. Хвала ім за то, бо треба признати, же нарobiliся дос через пару днів перед тым святом.

О інших справах не буду писав, бо юж били порушани в остатній "Загороді", а я описав то што уважав єм за найважніше.

Як єм ту дакого образив, або поминул то перепрашам.

Миколай Габло.

В ТОВАРИСТВІ ЛЕМКІВЩИНА

11 грудня отбулися звітно – виборні збори Львівського товариства Лемківщина в яких брало участь сімдесят делегатів зо Львова і області. Голова товариства, Михайло Шпак, розповів про роботу Товариства за минули роки, про успіхи і трудності які мали місце.

Особливо звернув увагу на задачи в найближший час. Підкреслив, же веце уваги треба приділити контактам і практичної помочи лемкам на рідні землі та одроджиню культури лемків на Україні.

Обрано нове правління з 15 переважно молодих лемків. Головов товариства обрано Володимира Ропецького, молодого лемка різьбяря, родиче якого родом з Тилича.

П. Лем.

Ratowanie lemkońskich cmentarzy

Południowo-wschodnia Łemkowszczyzna od Komańczy aż po Radocynę, Jasionkę kompletnie zdewastowana, gdzie zamarło życie, a o mieszkających niegdyś tu ludziach przypominały zdzieczałe sady, porośnięte polkrzywą chałupnicką i powywalone na cmentarzach nagrobki.

Przydrożne krzyże i kapliczki (puste wewnętrz), które w niedalekiej przeszłości wskazywały kierunek ku tężniącym życiem lemkońskim wioskom, chyliły się ku upadkowi. Do naturalnego rozkładu przyczyniły się zwierzęta leśne i domowe istniejących Państwowych Gospodarstw Rolnych, bez względu na ich nazwę (PGR, Igloopol), a często i ręka ludzka.

Działacze lemkońscy z różnych środowisk, na różne sposoby i w różnym czasie radzili jak zabezpieczyć pozostałe resztki niszczejących zabytków kultury duchowej i materialnej Łemków. Powołano Komitet Ochrony Zabytków z przewodniczącym mgr Igorem Pyrczem, ale brak środków a może i chęci nie pozwolił na ich inwentaryzację i konserwację. Przypadkowo znalezione cokoły czy części pomników lub figurek z przydrożnych kapliczek znalazły schronienie w Muzeum Kultury Lemkowskiej w Zyndranowej, Muzeum Łemkowskim mgr Pawła Stefanowskiego w Bielance lub p. Tadeusza Kiełbasińskiego w Olchowcu.

W kolejnym etapie przyszedł czas na stworzenie Magurskiego Parku Narodowego - 1995 rok. Przy Parku powołano Radę Naukową, składającą się z ludzi nauki i kultury Uniwersytetu Jagiellońskiego, PAN, AR i innych placówek na-

ukowych i badawczych w kraju. Rada na czele z dyrektorem MPN p. mgr inż. Janem Szafrańskim w oparciu o art. 14 ustawy z dnia 16 XI 1999 roku o ochronie przyrody, postanowiła zająć się również ginącymi zabytkami autochtonów tej ziemi - zabytkami Łemków. Jak powiedział dyr. Szafrański "pamięć o tych, którzy tu żyli, żenili się i umierali, nakazuje nam dbałość o resztki zachowanej kultury".

Kierowanie pracami ochrony cmentarzy i przydrożnych kapliczek powierzono pani Larysie Dziadosz-Haładyj - autochtonce tej ziemi, która duchowo z ogromnym poświęceniem zabrała się do ratowania tego co pozostało.

Na I etap wybrano cmentarz w miejscowości Żydowskie. Z wyciętych zarośli wynurzył się zarys cmentarzyska - wspaniałych resztek zdewastowanych pomników wykonanych ręką Łemkowskich artystów kamieniarzy. Z pod korzeni drzew, z erozyjnych naleciałości p. Larysa wraz z grupą pracowników wydzierała elementy kulturowego dziedzictwa, które kolejno restaurowano, zlepiając je w całość na ile to było możliwe. Efekty ich pracy można zobaczyć na miejscu, przedstawia je również dokumentacja o nazwie "Inwentaryzacja cmentarza i kapliczek w miejscowości Żydowskie", Magurski Park Narodowy, Nowy Żmigród 30.12.1997 r.

W planach Rady Naukowej i Dyrekcji MPN jest dalsza renowacja cmentarzy i kapliczek w miejscowościach: Ciechania, Rozstajne, Nieznajowa, Świeżowa Ruska.

Za ogromny wysiłek, za pamięć o tych, którzy musieli opuścić nie z własnej winy swą "małą" ojczyznę, całemu zespołowi restauratorów, Radzie Naukowej i Dyrekcji Parku składamy nasze serdeczne podziękowania. Boże Wam Wełyki Zapłat.

*Eugeniusz Dziadosz
Z-ca Przew. Rady Towarzystwa Muzealnego
w Zyndranowej*

В РАДОЦИНУ НА ГОСТИНУ

В мальовничих Карпатах з давен давна, бо никто не зна початку існіня села Радоцина, в якій була церков Св. Безс. Косми і Даміяна збудована в 1898 році.

Радоцинняне Лемки твердого характеру, які віками хоронили віру предків і народні традиції. З Радоцини вишов видатний релігійний і культурний діяч о. Др. Іосиф Ярина професор святого Богословія, який богато написав про релігійне життя і культуру Лемків.

Нормальне життя Радоциння перервала війна, спочатку фашисти, а потім комуністи наводили свої порядки. Німаки брали контингент, а молодеж гнали на рабський труд до Рейха, а з приходом влади комуністів єдиних переселяли на Україну, а других вигнали в 1947 році на західні землі Польщі.

Але Радоцинняне не лем тверды характером але і патріоти. Переселени на Україну обрали собі містечко Пустомити коло Львова де гнеска жує більшість Радоциння. Ту найперше подумали за церков. Поставили тимчасово невелику деревяну і будують величавий мурований храм, якого тіж нарекли іменем Св. Безс. Косми і Деміяна.

Організували в Будинку Культури художній колектив.

В Радоцині на гостині ...

Ініціатором в релігій і культурі лемківської громади Радоцинян в Пустомитах став молодий Лемко Володимир Шуркало, якого старанням завершується будова церкви, діє клуб і художній колектив. Одна з центральних вулиць Пустомит названа Радоцинском. Радоциняне банують за рідним селом і часто там бивають, а найчастіше Володимир Шуркало, раз а то і два рази місяце іде в рідну Радоцину напитись води з вітцівської студні та помолитись на цмонтері предків.

На початку вересня 1999 року Володимір Шуркало, Дмитро Солинко і Петро Когут ідуть в Радоцину на гостину. По дорозі вступили до Архієпископа Адама в Сяноці та помолились перед Чудотворною Іконою Божої Матері в Сяніцькій церкви. Далі село Петруші Воля де народився Петро Когут. Оглянули школу яку Петро закінчив 66 років тому, коло церкви сфотографувались під Дубом якому 1200 літ, на цмонтері могилі видатного релігійного і культурного діяча Лемків Модеста Гумецького та памятнику Жертвам Талергофу. На ніч ідеме до Федора Гоча в Зиндронову. В суботу разом з Феєцьм рушаме в Радоцину, минаме пусты і кус заселені не лем Лемками села і в полуслуне ми юш в Радоцині. Ту никто не жые, поля зароснені лісом і терньом. Лем муріваний дім де була школа без дверей і вікон та цмунтір напоминают, же ту жили люди. Смутно ити стешками де ходили віками предки, а гнеська зароснені терньом, а Радоциняне розшмарени по світі банують за рідним селом. Кланяме ся могилам предків і перепрашаме, же не дали зме ради вистояти в часи тоталітарних режимів але присягаме, же як не ми то наши потомки вернут ту зас.

На горбочку коло цмонтере робиме гостину при погарику, споминаме стари часы і трагедию нашого народу. По гостині пращаме Радоцину і рушаме до Ждині помолитися на могилі Великомученика О. Максима. Ночуємо в Горлицях у Михала Донского. В неділю рано ідеме до церкви, бо гнеська не лем річниця канонізацій Великомученика Максима але і освяченя чудесно розмальованої церкви Митрополитом Савою, Архієпископом Адамом в асисті численного духовенства і монахів. По Службі Божій було одкритя музею Церковных Памяток в Домі Параджанім при церкви в Горлицях.

І так ми щасливо і задоволені завершили поїздку в Радоцину на гостину, яка на довго залишиться в памяти.

П. Лем.

ЮВІЛЕЙ ПЕТРА ВО ЛЬВОВІ

19 листопада 1999 року Петро Когут святкував высокий ювілей 80 років. Згадую о тім опізнено в Загороді нр 1/2000, бо нр 4/99 Редакція видала квартальник як календарик 2000 р.

Ищи на Святі мученика св. о. Максима в Горлицях 6.09.99 р. Голова "Фундації Дослідження Лемківщини", Ярослав Швягла по тихи мі шепнув до уха, же 19.11.99 р. буде ювілей 80 років Петра Михайловича і просив жебы приїхати на тото свято, яке буде організаційно приготовляти і ФДЛ. Я не одмовив але і не запевнив, же буду, бо моя зломлена нога не была ищи добри вилікувана. А мав єм охоту поїхати і за то же ювіляр Петро бив на моім ювілею 70 років в кінці червця і на музейнім святі "Од Русаль до Яна". Тай выбрал смся і то лем сам з Польщи і з Лемковини. Быв єм певный, же будут і іншы приятелі Петра, но чомси не были.

18. 11. 99 р. і в нас в горах і во Львові была ищи дос тепла погода без снігу. Получиня автобусом з Перемишля до Львова было добре. По заночуваню во Львові Ярослав Швягла повідат мі, же Ювілейний Ден Уродин для Петра приготовляют в місци його роботи. А не кождий повірит, же Петро ищи працює в готелю "Дністер" як знавця кадрової специальности. Видно, же новы власти Україны дальше шануют специалістів в давных роботах.

По адміністраційных годинах робочих реставраційни працівники готелю приготовили нештоденну велику гостину. Немало ідла і ріжных напітків. Поздоровлињом і жычинњом Дирекція і Працівники розпочали Петрове Ювілейне Свято. Пак промовы, спогади Його жыття в роках войны і на роботах, найвеце во Львові. І для мене як гостя з Польщи припала взяти слово, а од ФДЛ Я. Швягла і Д. Солинко.

Завитав і знаный колектив "Шовкова косиця" і заспівав лемківски мельодії. А разом вшытки співали "Многая і благая літа", складали жычиня і вручали квіти. Керівник колективу і здібный музик – гармоніст Іван Кука до пізних годин радував ювілейне спітканя. То быв лем початок - перший ден Ювілею. В суботу 20. 11. другу част свята організували діяче ФДЛ. Зас по обіді зишлися в Клубі – барі Ярослава Дуди, де приготовлено богате принятя з давним лемківским ідлом – пероги, кеселия і іншы. Ту по черзі вшытки мали слово (20 членів). Згадано широ,

жычливо про жыття Петра од дітинства на Лемковині, а пак Його труди для лемківської культури од молодості по гнесні ден і поза ріднов Лемковинов, найбівше серед Лемків на Україні.

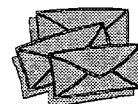
Дальше були жыччина, квіти, "Многая" і лемківські співанки, майже до пізної ночі. 80 років то прекрасний Ювілей якого не кождий з нас дожые. Петро быв в tot ден і дальше позостає щасливим, в незлім здоровлю і в надії так дожити наступного ювілею 90 років. Так зме вшитки жычили.

Шкода і жаль, же жена Петра Лена не могла быти разом з Ювілярем з причини гіршого здоровля. Але радувалися, же другого дня в суботу приіхав з Києва Іх сын Толя зложити для Няння синівські ювілейны жыччина.

Я вернув вдоволений з ювілейного свята, лем юж з зимовов погодов, бо во Львові впав сніг, який ограницив подорож в рідны гори. А переїзд ци перехід границі в Шегинях і Мостисках в зимовий час най чорт возме. Я цікавий ци то ся змінит на ліпше і коли?

Ф. Гоч

ЛИСТИ

Дорогий Приятелю Гоч.

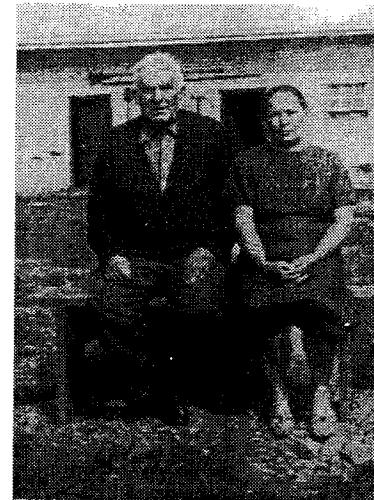
З нагоди Твоого 70 ліття прийми щиросердечні побажання від широго друга Івана Душкевича який доцінює Твою велику працю на нашій Лемківщині. Ти ніколи нестоіш осторонь наших справ, заложив Музей в Зиндронові який нагадує кожному гісторию наших Лемків. Невідікаєшся від свого походження. Мури Церкви в Зиндроновий моглиби засвідчити скільки Ти зробив заходу з бискупом Авельом і Адамом щоби побудувати Святыню в якій повік будуть молитися наші люди.

Дай Боже Тобі Федор з нагоди Свята всего найкращого, щоби був щасливий з Родиною а Новий 2000 Рік приніс богато добрих новин. Хай Ваша хата надалі буде відчинена для усіх людей.

На все доброе дорогий Друже Федор, аби все щастлилось в Твоюму житю і міг богато зробити для Нашого Народу.

Твій друг з родиною
Іван Душкевич
Щецин 20. 12. 1999 р.

СПОМИНИ О СЕЛІ СМЕРЕЧНЕ

Миколай Буряк з женов Аннов

Минуло дуже часу од великої битви о Дуклянський перевал. В битві тій згинуло дісятки тисячі народу, а таксамо воєннов мітлов зостали зметені з лиця землі і декотри села, в которых гнес нихто не мешкат і пам'ято них пропадат. До таких сіл належать – Смеречне, Вильшня, Липовець, Черемха, Тиханя, Жыдівське і други.

Для підтримання пам'яти постановив єм дашто написати з історії моого рідного села Смеречне.

Село Смеречне стояло в одлегlosti о якы 2 км. на польдніовий захід од села Тилява, або головной дорогы котра веде через село Тиляву на Дуклянський перевал.

Як од давна село стояло тово трудно повісти, але стары люде повідали, же ту в мальовничій долині оточеній прекрасніма горами такими як: – "Бырдзава", "Блудна", "Вапно", "Дів" і "Нікльовець" над потоком "Вадерник" були поляни на которых випасали свої вівці югасе зо села Мшана і ту під смерековим лісом збудували собі щаласы, а потім хыжы і осіли на стало. Свою осаду назвали од смерекових лісів Смеречне. Од початку свого існування аж до остатніх днів Смеречне і Мшана то була єдна парафія, котра мала церков і клебанію в селі Мшана.

З бігом часу Смеречне перестало бити осадов мшанских югасів, а сталося незалежним селом і до першої світової війни рахувало около 36 господарств, котри були майже вшитки малорольни (од 5 до 10 га). В селі жили люде переважно о

назвисках: – Гончар, Бугель, Пихач, Куцирка, Буряк, Репак, Вархолик, Худик і інши.

На гірській неурожайній землі, а іші при стародавнім способі господарювання тяжко било людом жити. Для того дорабляли собі в лісах, виїжджали до мадярських панів на жнива, вивозили дырва на продаж і тим собі помагали.

До першої світової війни без труду можна било іхати до Америки, то тиж праві з кождої хуїжки молодіж емігрувала за море глядати ліпшої долі. Барз дуже молодежі там ся женили, закладали родини і осіли на стало, а при тім як були добри зарібки, помагали своїм рідним в “старім краю”.

Так само і газдове лишали жени і діти і емігрували навет по кілька разів до Америки за зарібком, жебы поправити свою долю. Не все така еміграція і заробок били удани для того, же таки емігранти працювали переважно в копальннях угля і нераз били смертельны випадки при котрих не єден пострадав житя, а жена позостала вдовов і діти сиротами.

Таке життя плинуло аж пришов 1914 рік, а з ним перша сьвітова війна, котра била для села трагічна. По оголошеню мобілізації вшитки молодши хлопи пішли на війну, а старших разом з кінми і возами забрали на “форшпан”, бо тогди іші не било такої техніки як днес, то треба било все кінми підвозити. На сході під напором руских войск, австрійських войск били змушені цофатися. Понад село для затримання руских, австріяків і мадяре копали окопи. І немилосердно знущалися над людьми.

Пришла пізня осінь 1914 р., люде юж вшитко мали звезене під дахом, навет бандурки і капусту. По дорозі Дуклянским перевалом, як ден так ніч одступляла австрійська армія. Диси далеко било чути армат. Вояки, котри приготовляли фронт в Карпатах, пінилися зо злости і што раз барже гарчали на люди. Каждий в них бив “москофіль”, аж єдного дня вигнали люди з цілого села, кождий сві маєток міг брати на віз, а як не мав коня і воза то на плечі і мусів ся виношати зо своєї хуїжки, котра била з місця і на очах підпаляна.

Праві, же до години часу вшитки Смеречане враз зо своїв худобов (бо худобу могли взяти) юж били над рідним селом і могли смотріти як іх хуїжки і праца іде з димом.

Вигнани люди зо села враз зо своїв худобов перешли до сусідніого села Вильшня і там під голим небом обставлени вартов переночували. Рано войскові власти дали розказ, же вшитки вигнани люди мають піти до села Вильховец і там закватерувати аж до наступного розказу.

В Вильхівці било богато войска і тяжко било вшиткам людям поміститися, але то била війна і каждого така доля могла споткати, то єдни других принимали як могли.

Зближала ся зима а враз з ніов і фронт. Яки іші хлопи в селі били то іх войско заберало і жеби собі в тій роботі помочи то в більшій ден підпалили єдну хуїжу і зробили алярм, жеби хто живий ишов гасити. Вильховец бив селом скупленим і за пару минут злетіли ся люде з коновцями, але вояки хуїжу юж не казали гасити лем обстушили хлопів, яки ся злетіли пожар гасити і загнали іх до Австрії в концтабори, котри били приготовлені для “москофілів”, бо Талергоф в тім часі юж бив заповнений.

На празник св. Михала руски войска зробили на Вильховец наступління. Австрійски войска в поспіху опушали село, підпалили клебанію і пару хуїж але в іх роботі перешкодила ім руска артилерія. Полетіло в гору каміння, одламки і гук од вибухів арматних знарядів сполосував австріяків, а тим барже, же долов “Ділом” злетіли в шику бойовім перши частини руских войск, котри перетрясли село за австріяками і погнали за нима дальше. В селі в корчмі напоткали 5-ох австрійских офіцерів, котри пили горівку. Чотиріх забрали до неволі, а пятого забили, бо ставляв опір.

До вечера надішли дальши частини руских войск і старшин. Селяне радо іх витали і тішилися як своїма братми, лем же і смуток бив, бо не вшитки ся дочекали руских, богато пішло на війну, в Талергоф і други концтабори, бо Австрія за свої неповоджіння обвинювала бідний і никомунич невинний народ

Пришла зима 1914/15 р., фронт одишов деси подальше. В селі кватерувало руске войско, можна було почути руску мову і

пісню. В церкви військовий православний священник кожду неділю одправляв Службу Божу, на котру ходили і селяне, котри переконали ся, же одправа єст така сама, яку одправляв іх греко-католицький священник, котрий в тім часі був в Талергофі.

Пришла весна 1915 р. Смеречане з Вильхівце розішлися по інших селах. На фронті наступили зміни на корист Австрії. Руски войска вищофалися з Карпат, а з нима богато люди зо страху перед австрійським террором поїхало до Росії. До Росії поїхали люди не лем з Вильхівце, а поїхало по пару або і бівшє родин праві з кожного лемківського села. Не быв то виїзд примусовий, кождий собі робив по своїй власній волі і іхав, або зоставав.

З Вильхівце виїхало кільканадцет родин. З нима виїхав і я і моя сестра. Іхализме возами аж до Самбора, в Самборі воєнны власти робили порядок, бо фронт быв затриманий і мали на то час. Котри мали коні і возы то ім казали іхати в дальшу дорогу возами, а тых котри не мали коні і возів то тых забирали на поїзд. Ми обое зо сестров і бівша част Вильховянів поїхали поїздом. Заїхализме до Полтавської губерні Пирятинского уїзда до села Давидовка. Там нас закватерували і давали істи з військової кухні. Вшитко быво бы добре, лем вибухла зараза тифусу. Богато люди перехворіло, а такоже померло од тифусу. Як юж хворіст перешла і котри были здоровы то нас заладували на поїзд і повезли в дальшу дорогу. Завезли нас до Пензенской губерні Саранского уїзда до села Пятіна і там нас закватерували на стало. Кухні військової юж не быво, але нам давали сухий провянут, то зме сой сами готовили.

Тоты што зо Самбора поїхали кінми і возами то заїхали до Волинської губерні, Новоград, Волинского уїзда і там обсіли ся на німецких колонях, котри в часі войны зостали виселеные на Сибір, а на іх господарках обсідляно біженців. Обсідлены біженці на тих господарках господарили і за то давали для державы третю част вшитких рільних плодів.

З бігом часу і мы ся довідали о Вильховянах на Волиню і писализме до них листы і они до нас. Як зме ся юж добре порозуміли то в осени 1916 р. поїхализме власным коштом і мы на Волинь. На Волиню іші были пусты хаты то зме ся обсіли в селі Улашановка і господарилзме як і други, бо поля быво

під достатком, а коні зме покупили. Там бывли біженці зо сел Мшана і Тилява.

На весну 1918 р. вергали німці з Сибіру, а біженці спільно урадили, же треба вертати домів, бо граници юж бывли вільны і воєнно плінны юж масово вергали. Выїхализме кінми і возами з тым, же в Новограді Волинском дадут нам вагоны і поїхаме поїздом, але там урядували німці і вагонів нам не дали, мусілизме іхати возами. Возами іхализме 6 неділь аж до Бродів. По дорозі бывла біда, бо не бывло што істи, ани худобі што дати. Так ся іхало і по селах жебрало.

В Бродах австрійски власти помістили нас в лагрі під голым небом. До того лагру назганяли богато люди, вшитких, котри іхали з Росії. Там каждый мусів перебыти 30 днів і аж тогди міг іхати домів. Як пришов час юж іхати то нас заладували до товарowych вагонів (углярок) і так зме заїхали аж до Коросна, а з Коросна возами до Вильхівце.

Як мы повернули з Росії то в селі Смеречне юж быво пару хыж выбудуваных, а решта приступили до будовы, так же в 1918 р. быво майже ціле село одбудоване. Будова не спроявляла великого труду, бо Смеречане мали сві власный яловый ліс то дерево мали свое і хыжы будували деревяны, крыты соломов.

Тяжкы то бывли повоєнны часы але быво і весело, бо ся война скінчила і воякы вертали домів з ріжных сторін світа, на приклад Марко і Михав Буряк повернули аж з Ташкента, Ваньо Пихач повернув з Сибіру з Омска, Николай Вархолик повернув з Петрограда, Петро, Михав і Андрий Пихач повернули з Кієва, Гриц Кущирка повернув з Буковини, Фицю Бугель і Михав Кущирка з Італії аж з Сицилії, Петро Гончар з Альбанії. Так ся вшитки вертали і єдны другым оповідали о своїх пережытках. Небракувало при тім і музыки. Приводили циганів, котри за каждым разом, як хто приходив, грали а молодіж танцуvala, бо ся тішили, же ся война скінчила і ся вшитки сходять до купы.

Днес юж никто в селі Смеречне не мешкат. Заросло лісом так, же не можна познати ди і чия хыжа стояла.

Миколай Буряк 1980 р.

СЕМА ЛЕМКІВСКА ЛІТЕРАТУРНА ОСІН

Цікаво пройшла 1999 року Сема лемківська літературна осін в Горлицях, організована Зарядом Головним Стоварішыня Лемків і Правління Рускої Бурси.

На свято зіїхалися делегації з України, Словаччини, Угорщини і Польщі.

Піднесено зачалося Свято в Народнім домі с. Бортне, де ся походили місцеви лемки і гости. Зворушливо звучали натхненны поезії про дивовижну красу природы і силу народу Лемківщины членів Спілки письменників України, поетів Василя Хомика і Володимира Барни з Тернополя, Петра Мурянки з Криниці і Олени Дуць – Файфер з Krakova, прозаїків Теодора Кузяка з Бортного, Михаїла Сандовича з Варшави, Марії Мальцовської зо Словаччини, поетеси Юдіма Кым з Угорщини, поетів перекладачів Володислава Грабана і Петра Мурянки з Польщі.

З великим увагом вислухали присутні виступи почесных гостей Свята голови Русинської Оброди в Словаччині - Василя Турка та привітання голови Ради музею лемківської культури з Зіндранови Федора Гоча.

Закінчыла виступ цікавим концертом музично – співоча капеля Серенча з Горлиць.

Урочисто розпочався другий світлив осінній ден Свята богослуженням в горлицькій Православній Церкви – під орудою отця, лемківского патріота, Романа Дубця.

Завдяки його стараням 10 жовтня в Руску Бурсу зыйшлася повна саля місцевых любителів лемківської культури. Прибули на свято і делегація Фундації дослідження лемківської культури зо Львова – генеральний директор фірми Світоч Андрій Тавпаш, голова Фундації дослідження Лемківщины Ярослав Швягла, літератор і пропагандист культури лемків Петро Когут, керівники лемківської організації ОЛ Олександр Маслей, Стефан Гладик, Вацлав Шлянта. Проведено было нараду ОЛ і СЛ.

Правдоподібно, же дійшли до згоды на нараді перед святом про спільну співпрацю в справі оборони лемківських лісів і поширення лемківської культури.

Творче свято перед Президійом лемківських літераторів розпочали ведучы поеты Олена Дуць – Файфер і Петро Мурянка.

З великим натхненськом перед країнами прочитали свої патріотичны віршы по – лемківски поеты з Україны Василь Хомик і Володимир Барна, оповідання прозаїкі Теодор Кузяк і Михайло Сандович, майстерны переплоды українских віршів на польську мову Володислав Грабан і Павло Стефановски, модерны віршы Олена Дуць – Файфер та іншы.

З хвилюючом промовом про потребу збереження і розвитку самобутньої культури лемків виступив голова Стоваришыня Лемків драматург Андрій Копча.

Завершила свято музично-співоча капеля Серенча.

Дводенна Сема літерацко - творча осін майстерно продовжыла славны поетичны традиції, започаткованы в зіндранівськіму Музею Лемківской Культуры в 1992 року під керівництвом Музейной Рады за ініціативом поета Володислава Грабана і показала велики можливости творців і популяризаторів самобутньої творчої культури лемків.

B. Карпатский.

МОІ КАРПАТИ

Розвивайся і міцній
люба Лемківщино
жеби доля розквітала
як в лісі калина.
Жеби доля розквила
а люди змужніли
було гарді і правдиво
в лемківській стороні.
Жеби доля прославила
славну Лемковщину
і мою би прикрасива
старечу сивину.

П. Ластівка

ШТО ПРИДАРИЛОСЯ ПЕТРОВИ НА БЕСКІДІ

Перед самов другов вінов світовов, кождий газда пас своє стадко коров на своєм полі. Єдни пасли в “Опасанцях”, други на “Дріках”, інши на “Скавнім”, а Петрови випало пасті на “Бескіді”. Було ту іщи пару сусідів коло нього. Дома було іх вшитких сім осіб, трох братів і сестра наймолодша. Она мало пасла корови, лем була дома коло матері. Найвеце припадало пасіня на Петра. І хоц небарз любив ходити з коровами та не було на то ради.

Єдного разу юж по жнивах як копалося бандурки мати зогнала Петра зо спаня рано жеби став істи, бо треба ити з коровами. Обід юж був наготовлений, а іши ся добре не розвиднило. В восени фурт так було в нашім селі, обід рано за ночі, бо через цілий ден треба було копати бандурки і на полуднє юж була лем яка суха страва.

Петро зів обід, вишов на подвір'я, взяв прут до руки, а корови юж спущав старший брат. До цаністри (торба пастуша) мати положила ящік з маслом і пайду хліба і дала Петрови. Цаністру зашмарив на рамено тай погнав корови. Они юж сами знали де ити. Іх паствиско було на “Бескіді”.

Петро тогди быв якисий не виспаний, хотілося му спати. Ишов скоро, мало смотрив під ноги тай поткнувся так сильно о камін аж хлав. Заболіла го сильно нога аж му ся свічки в очах засвітили. Встав, віздрився і зо злістью закляв – “жеби тя перун спалив”.

Пальци на нозі не чув, бо керпці були стари і витерти тай ноги мало хоронили. Треба було ноги до гори знімати і полегки пускати. Спаня зараз му перешло, зачав скорше крачати жеби худобу дognати. Жеби на “Бескід” вигнати корови то треба було години, бо було то під самов границьов в сусістві села Шарбів свидницького округу. Коли нога перестала боліти фурт роздумував, же з його груди вишло таке слово – “перун”. Жалував того. Дома достав бы од матери за таке слово. Клядба “перун” була найтяжшим словом на Лемківщині. Того слова ся не уживало.

Не легко було пасті корови, треба було добре дозерати свого стадка, жеби не зробило шкоду сусідам, можна було випасти зерно ці луку. Тогди можна було од няня достати пару палиц. На “Бескіді” мали поле і інши сусіде. Пастухи сходилися разом тай робили псоти. Часом співали хто ліпше потрафит і кого дале буде чути.

А же була то юж осін то худоба ходила на поле на цілий ден. Петро загнав свої корови на луку, а сам пішов до камарата. Наклали оген тай сой сідили. Часом лем підішов на бережок тай зеркнув ці сут корови. Було юж полуднє тай зачали істи свою меренджю. Тимко плюк бандурки, а до того мав гіркий сир. Зачало юж вечеріти тай Петро пішов на своє поле але його коров там не було. Зачав літати по кряках але і там іх не було. Волося му на голові стало зо страху, спотився з того літаня, а коров дале не нашов. Штораз барже робилося темно. Юж вшитки погнали корови, а він дале літав і крічав на свою найстаршу корову – “на червена на”. Але червена ся не одзвіала тай зачав Петро ити домів. Серце му валило в грудях як молотком бы бив. Пришов на подвір'я і стояв хвилю – боявся гвойти до хиж. Думав, же на нього впаде ціла хижка, боявся найбарже няня. Отворив двері і вшитки очі скерувалися на нього. Перши слова були – де корови. Оповів вшитко як було. Пішов до комірки, бо ту спав брат і він. Сів на лужку і зачав роздумувати од нова вшитко як то було. Слово “перун” дале сідило му тяжко на грудях. Чув, же образив Бога, який го за то скарав. Брат пришов кликати го на вечерю але істи ся му не хотіло. Ліг спати але заснути не міг тай перевертався з боку на бік, не зна як довго, аж го сон зморив.

В єден час чує як заричала корова, зорвався зо спаня урадуваний, же худоба пришла. Вишов на ринок, а ту юж няньо був перший, було троє худоби, а четверо бракувало. Юж знов, же сталося штоси злого коли решта коров і бика не було. До рана юж не спав лем роздумував, же треба буде піти служити, бо як виживають семеро люди при єдні корові і телятах. Рано встав тай зас погнав на “Бескід”. Отец і братя пішли глядати решту коров. Деси по двох годинах пришли і гварят до Петра, же нашли корови і бика побити в мочарнім через вовки. Петро не міг смотрити до гори лем до землі. Дале міцно жалував зато, же вчера так закляв. Через зиму був дома, а на літо Петра забрали на примусові роботи до Німеччині де перебивав пять років в Австрії в бавора. Робив вшитко що треба, а треба признати, же на газдівці ся знев, бо ся на ні виховав.

В того бавора було іх четверо - дві дівки, син і мати. Сина покликали в армію. В часі фронту тот молодий бавер зостав ранений і пустили го домів на лікування. По штирьох тижнях зас поїхав на фронт аж під Москву одкаль юж не вернув. Коли вкрочила Червена Армия німці повтікали до бункрів, а Петро зостав сам вшиткого

дозерати. Через цілий час двоїл ся і троїл, жеби дяк тогу звірину обийти.

Червеноармійци хотіли Петра зо собов забрати, або казали му ити домів, були тиж обози для чюжо крайовців з котрих можна было ити де ся хотіло. Петро нигде не пішов, бо му шкода было той худоби. Деси по тижньови часу тоти дві властительки повернули і ся барз тішили, же газдівка не пропала. Барз Петрови дякували за туто опіку. Тоді Петро виявив свою думку, же хоче вертати до своєй родини. Они почали му одрадзяти, хотіли жеби зостав з нима дальше. Але Петро твердо постановил вертати. Тоді єдна з тих жінок знесла красни З убраня з горішньої кімнати. На тот видок му ся очі засвітили. Сів в потяг тай приіхав до Польщі.

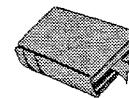
Ту відів понищени села і міста. Чім барже ся зближав до свого села тим барже відів то страшне знищіння, яке лишила по собі война.

Пришов до рідного села, а ту ани родини, ани його хати. Родина зостала виселена до Росій, бо так давно називали, а хата згоріла під час войни. Петро затримався в дальшої родини але ту тиж була біда, не було што істи тай постановил поїхати до Вроцлавя, бо гварили же там лекше о роботу. Нашов роботу в якысі фабрици тай зачав робити. Переробив місяць, а гроши вшитких што му обіцяли не дали. Робив другий і третій місяць і дале було то само. По трьох місяцях лишив туто роботу і зас вернув ту на свою землю. А було то юж нещасний 1947 рік. Попав до Явожна і там зас пережив 6 місяців в тяжкої тюрми голоду і битки. Як пустили го з Явожна зас вернув до рідного села. По пару місяцях, як одпочів – оджив по обозі почав думати о женячци і заложину родини. Нашов дівчину на селі коло Коросно тай ся оженив. Петро зараз приявся до роботи на копальні де переробив аж до емеритури. Докупив троха ґрунту, бо треба признати, же газдувати любив. Купив трактор і вшеляки машини. Мали лем єдного сина. Поводилося ім незле. Літом мусів бити на лемківські “Ватрі”, то на святі “Од Русаль до Яна” в Зиндранові, а сталим бывальцом був в Вильхівці на “Кермеші”.

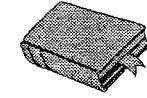
Любив смотрити на лемківски колективи, бо то го тішило, гварив же товди серце радіє.

Одішов од нас в вічніст переживши 75 років. Хвала му за то, же не гордив своім народом. А земля най му пухом буде. Спочиват на цмонтери в Бубрци.

Записав Николай Габло.

ЖИТЯ ЛЕМКА

В каждого своя доля і по кождім лишатся памят в родині, а кого в народі і історії.

Про одного з тых хто буде в історії лемків пише книжка “Житя лемка”.

Автор Федор Гоч описує власне пережитя сімдесят років ювілей, якого святкував в 1999 році на “Русалі” в Зиндранові. Гнеска Федор Гоч відомий як організатор і керівник Музею-Скансену Лемківської Культури в Зиндранові, єдного в світі. Про него знають не лем на рідні землі але і на Україні, Америці, Канаді та інших країнах де гнеска живут лемки.

Пережитя Феця тісно повязани з долем лемків, найтрудніші часи історії і нашого народу під час і по другі світові війні. Десяти річного Федора війна в 1939 році застава півсиротом, бо тато виїхав до Канади на заробок, коли не мав ани року. Як могли так пхали біду з Мамом і молодшим братом Ваньом і надіялися, же тато заробит кус гроша і будуть жили ліпше.

Незважаючи на трудности Фецьо добре вчився в школі в ріднім селі, потім в Дуклі і здав вступні екзаміни до гімназій в Ярославі, але перешкодив фронт. Крім загальної науки мав потяг до кравецтва якого вчився в ріжних майстрах.

В 1944 році, коли фронт стояв на Дуклянськім перевалі кілька місяців совітські войска кватерували в Зиндранові і Фецьо мав можніст ближе запізнати вояків. Лемки радо встрічали Совітську Армію і перемогу над німецким фашизмом з надійом поліпшити долю свого житя. Але радіст була коротка, спочатку агітували за добровільне переселеня на Україну, потім силом виганяли і наконец 1947 р. депортация вшитких лемків на західні і північні терени Польщі по кілька родин на село.

Родину Гочів уратували од депортаций на схід отримани документи тата на виїзд до Канади. Але на жаль Федор з них

в 1947 р не скористав, бо був арештований і суджений за приналежність до УПА, яких ани ближе не знав, ани не видів. Били, катували, судили цілком невинного. Але тоталітарний режим робив то што му було вигідно, аби оправдати свої поступки. Но Федор не заломився, наоборот отворив очі на реальну дійсніст і гартувався до борби за правду для свого народу.

По арешті Феца берут в Армію Войска Польського і там хоць принижений бере активну участ в художній самодіяльності і виріжняться здібностями. З армії вертат в рідну Зиндранову і організує лемківський художній колектив, який наберат популярності. О нім пишут, показують по телевізій і тепло принимають в польських середовищах.

Лемківська культурна діяльніст Федора не вшитким політикам тоталітарного режиму подабалась і зас організують аферу, аби посадити Го до арешту. Но Фецио не тот якого можна зломити. Повернувшись до дому з подвійною енергією береся за одрожиня культури лемків, організує художні колективи, вистави, концерти. Незважаючи на можливіст виїхати у Канаду до родичів Фецио твердо рішив жити на Лемківщині в рідному селі Зиндранові.

Враховуючи тверду волю Федора жити в рідних горах родиче допомагают фінансово будувати нову муровану хижу до якой і сами на стари роки плянують вернутися. В старій дерев'яній хижі праціда писаря організує “Музей Лемківської Культури”, який на початку має назву “Ізба Памяток Лемківської Культури”. При допомозі колегів Павла Стефанівского, Михала Донского та других лемків , а навет поляків і циганів, наповнити хижу навыма експонатами, яка привертат увагу туристів і отримує офіційно назву “Музей Лемківської Культури”.

Каждий рік в загороді Музею появляються новы об'єкти, новы експонати што приводит до того, же музей стає “Скансеном Лемківської Культури”. Єст то єдиний в світі.

Кождий рік на території скансену проходить традиційне лемківське “Русаля”, на яке приїздят Лемки також з України, Словаччини, Америки, Канади і навет далекої Австралії.

Нови власти демократичної Польщі, головно Міністерство Культури прихильно оцінюють роботу Федора Гоча по одрожиню культури лемків, відзначили його та надають фінансову допомогу на культурну діяльніст. Свідчить о тім сердечна подяка для Міністерства Культури і Штуки, а особливо директору Департаменту Культури Меншостий Народрвих Пану Єжи Завішу за фінансову допомогу на видання той книжки.

Дуже цінним є то, же автор перечислив вшитких жителів Зиндранови до вигнагя, новы місця іх перебиваня а так само поляків і циганів, якы му в трудних часах допомагали. В підтвердження описаного поміщенено фото документів.

Книжку Федора Гоча “Жыття лемка” не можна читати без зворушиня а може і слез, бо то частина тернистої дороги бівшості нашого народу невинні переслідуваного. Старшому поколінню вона напоминає трудні часи нашої історій, а молодим показує сильну волю лемків , яких не зламали переслідування і тортури, яки вистояли і спосібни перемагати труднощі, бо мають чисту совіст, чисти руки і никому нич не винни.

Федор Гоч внос великий вклад в історію нашого народу, в найтруднійши часи нашого існування і гвойде в історію як патріот лемківського краю.

*Дмитро Солинко
Петро Когут
Ярослав Швягла*

КОРОТКО О МОЛОДШИХ ЮВІЛЯРАХ

Так, хто з нас доживе лем 60 років то ищи малый Ювілей, який юж иде до гори. Бо, 70 років то юж бівшый вік, но а 80, 90 – Ювілей высокий.

Редакція "Загороди" згадує наших ювілярів, як пришло дахто описи, матеріали і знимки, а як таких неє то нич ся не пише. Нераз з опізненюм довідуємся з газет, календарів і переказів.

В минулім 99 році меншый Ювілей 60 років святкував знаный нам культурно громадский діяч **ЯРОСЛАВ ШВЯГЛА**. Народився в Завадці Риманівскі на Дуклянщині 14 вересня 1939 року юж в часі німецкой окупациї. Коли мав 5 років мусів лишити рідне село і рідны горы і з родинов быв переселеный на схід до чортківского району на Тернопільщину. Пак кінчив початкову школу, а дальше середню і высшу освіту юж во Львові і ту было і ест Його місце жыття і роботи до гнес.

Ярослав любитель історії, поезії і малярства, яке в Його мешканю творит цікавий музей. Коли лем може то одвиджат Лемковину і рідне село. Нераз быв на "Ватрі" в Ждині і майже кождый рік на музеїнім святі в Зиндранові "Од Русаль до Яна".

Остатні рокы выбрали Ярослава головов ФДЛ, в які актиано діє од початку і в Комітеті Лемківской Церкви. Молодшый віком Ювіляр повный сил і енергії в своїх трудах. Добрий організатор, все гостинний, любленый і шануваный серед лесмківского активу в "Фундаціі Дослідження Лемківщини", яку очолює і в Церковнім Комітеті.

А хто не зна **ІВАНА КУШНІРА** довголітнього диригента і керівника хорової капелі "Лемковина" во Львові.

I Ваньо юж 60-літні Ювіляр. Народився 16 липня 1939 р. в селі Бонарівка, повіт Кросно на Лемковині. В 1945 р. мусів также з родичами іхати на Україну. Од молодости жыття Його подібне, як Я. Швягли і інших ровесників. Лем Іван выбрал іншу дорогу освіти, бо музичну, до якой мав велики здібности. 25 років посвятив для хорової капелі "Лемковина", яка під Його навчаньом осягла высокий рівень артистичний, а Івану признано "Заслуженого діяча культури України".

В музичних школах викладав науку і трудится до тепер.

В біжучім новім роци в першім кварталі свій Ювілей 60 років святкує также сын Лемківщины **ІГОР ДУДА**. Народився 10 марта 1940 р. в селі Ганчова на Горлицчині як военна дитина. В 1945 р. быв выселеный, як і дуже родин, з Ганчовы на Україну до міста Монастириска обл. Тернополь. Там закінчив середню школу, продовжав ей дальше во Львові і закінчив факультет історії і містецтва в Ленінграді.

Ювіляр ест автором десяток научно-популярных выдань. Дуже писав і пише до ріжных газет і журналів. Юж пару років ест директором "Художного Музею в Тернополі". Остатні рокы повнит функцию головы "Обласного Товариства Лемківщина" в Тернополі. Ест головним організатором "Лемківской Ватры" на Україні в с. Гутиска і "Музею Лемківской Культуры в Монастирисках". О активінім діяню для нашей культуры земляка – ювіляря Ігора Дуди ширше написано в календари ФДЛ на 2000 р., а Івана Кушніра і Ярослава Швягли в календари ФДЛ на 1999 рік.

Згаданым висше молодшым ювілярям жычме здоровля, щастя, дуже сил і охоти в народных трудах для лемківской культуры і історії. Бо старши все мают надію на дальше і корисне діяня молодших. Тай просме Всешишнього Створи Ім Господи Многая Літа.

Ф. Гоч.

КИЧЕРА У ЛЬВОВІ

Во Львові у Палаці Культури 21 жовтня 1999 року вперше виступила славетна хорова капеля, "Кичера" з Лігниці, яка поверталася з Києва де виступала в Оперному Театрі і по телевізії.

Незважаючи на змученіст по цілонічної поїздки в автобусі з Києва до Львова, гості без одпочинку оглянули Львів, побували в Лемківській зоні Шевченківського Гаю де посмогтили єдину на Україні лемківську церков збудовану яко копію одної з найстарших церков на Лемківщині в селі Котань.

В переповненому залі Палацу, де крім Лемків було чимало шанувальників нашої культури. В концертній програмі колектив "Кичера" открыв юш кус забити обрядови традициі і пісні Лемків, яки продовж віків супроводжували тяжке житя нашого народу в рідних Карпатах. Тож і не дивно же під час виступу на очах неєдного появилися слезы радости от встречі з прекрасною культурою предків. Каждий номер виступу супроводжувався бурними оплесками.

Дуже приємно було константувати же учасники ансамблю молоды хлопці і дівчата діти лемків вигнаних з рідних Карпат в 1947 році, які зберегли традициі, пісню, бесіду і любов до прадідівської землі Карпат.

Гостей тепло витали от Фундаций Дослідженя Лемківщини Ярослав Швагла, от товариства Лемківщина Володимир Ардан, от Спілки письменників поет – лемко Василь Хомик.

Одразу по концерті гості виїхали в Польщу на місце прожывання. Виступ Кичери в Києві і Львові показав велич і красу культури Лемків як част українскої та славянских народів культур.

Петро Когут.

ВАЖНІШІ СВЯТА - ІМПРЕЗЫ В ГОРАХ В 2000 РОЦІ

Календар імпрез культуральних в 2000 р. воєвідства підкарпатского подає:

15 - та Короснянска весна музична:

20 – 25 марта Дом Культуры в Коросні.

16 – тый перегляд пісні і музыки людовий:

6 – 7 мая Івонич Здруй, Гмінный Осередок Культуры.

6 – тый Театральний Фестіваль Театрів Авторських:

7 – 14 мая Сянік, Дом Культуры.

10 – тый Кермеш Лемківский:

20 – 21 мая в Вильхівці.

27 – мый Ярмак Фольклористичный:

28 – мая Музей Людового Будовництва в Сяноци.

4 – тый фольклор без границь, Музиканты:

11 – червця: в Буковску, пов. Сянік.

Собітковы спітканя з фольклором, 3 – ті Загальнопольський показ регіональных Обрядів собітковых:

24 – 25 червця в Дукли.

9 – те Музейне Свято Лемківской Традиций „Од Русаль до Яна”:

1 – 2 липця – Зиндранова.

8 – мый фестіваль Контри в Бесцада:

6 – 8 липця в Леску, Дом Культуры.

Фестіваль Культуры Регіонів Приграничных:

5 – 27 серпня в Коросні, Дом Культуры

6 – те Спітканя Гмін Приграничных, Команча – Меджилабіріці:

6 – серпня в Команчи.

6 – те воєвідске спітканя капель людових і співаків Грайкы 2000:

6 – серпня в Змигороді.

2 – гый Транс Границы Фестин Музейный:

12 – 15 серпня в Дукли, Музей Історичный.

Не подано Свята Культуры в Мокрім. Заинтересуваних просиме звідуватися на місці.

ЖАРТЫ

На уроці географі наукителька ся звідує діти:

В которым kraю ест найтеплійше?

На Україні – одповідат Петрусь.

А чом так повідаш? – звідує ся здивлена учителька

Бо до нас в зимі з Тарнополя приїхав стрико в сандалах – ствердил Петрусь.

Научителька в класі кыхнула і Петрусь закричал:

На щестя!!!

Дякую Петрусь, але не повідат ся на щестя, лем на здоровя.

На щестя пані ніс не одорвало.

Научителька в школі звідує ся діти што треба робити перед спаньом. Діти
нич ся не одзывають, бо не приходить ім до головы, же пані звідує ся о мъгя
зубів.

- Петрусь повіч мі што Твої родиче роблят перед спаньом?

- Вы пані знате, я знам, але чого маме тото ту дітьом оповідати.

- Петрусь, што твій нянько робит?

- Мій нянько ест хворий.

Але што він робит?

Кашле.

- Дома чую ся як муха.

Такій ес слабий?

Ні, лем як даде кус сяду то жена ня переганят.

В суді: Ци обвинений ест женатий? – звідує ся судя.

Ні прошу высокого суду. Я лем так бортакувато выглядам.

Штефан, ци твій кін курит файку?

Ні.

Но то певно ся палит стайня.

Петрусь приніс бабці квіткы на іменины.

О, якы крас – тішыт ся бабця.

Але чого тратиш тилько пінязи? Такы самы роснут в моі загородці.

Росли бабцю, росли...

B. Дзядик

ЗМІСТ - SPIS TREŚCI

СЛОВА ДО ЧИТАЧІВ	3
З НОВЫМ ЮВІЛЕЙНЫМ 2000 РОКОМ	5
УЧИТЕЛЬ	6
110 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ	
ІВАНА РУСЕНКА	8
МОЯ ОТЧИЗНА	9
СПОМИНЫ ЛЕМКІВ	10
ДО ЛЕМКІВ	17
НАВКОЛО СМЕРТИ ПЕТРА ПИРТЕЯ	18
VII – МЕ СПОТКАНЯ З ЛЕМКІВСКОМ	
КУЛЬТУРОМ - ГОЖИВ - 1999	23
ЛЕМКІВСКА XIX ВАТРА НА ЧУЖЫНІ	25
БЫВ єМ НА СВЯТІ...	26
В ТОВАРИСТВІ ЛЕМКІВЩИНА	30
RATOWANIE ŁEMKOWSKICH CMENTARZY	31
В РАДОЦИНУ НА ГОСТИНУ	33
ЮВІЛЕЙ ПЕТРА ВО ЛЬВОВІ	35
СПОМИНИ О СЕЛІ СМЕРЕЧНЕ	37
СЕМА ЛЕМКІВСКА ЛІТЕРАТУРНА ОСІН	42
ШТО ПРИДАРИЛОСЯ ПЕТРОВИ	
НА БЕСКІДІ	44
ЖИТА ЛЕМКА	47
КОРОТКО О МОЛОДШЫХ ЮВІЛЯРХ	50
КИЧЕРА У ЛЬВОВІ	52
ВАЖNІШЫ СВЯТА - ІМПРЕЗЫ В ГОРАХ	
В 2000 РОЦІ	53
ЖАРТЫ	54

КУЛЬТУРА, ИСТОРИЯ И ПАМЯТКИ ЛЕМКІВ В ПОЛЬЩІ
KULTURA, HISTORIA I ZABYTKI ŁEMKÓW W POLSCE

ЗАГОРОДА ZAHORODA

KWARTALNIK TOWARZYSTWA NA RZECZ ROZWOJU
MUZEUM KULTURY ŁEMKOWSKIEJ W ZYNDRANOWEJ

Wydaje: Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej

Выдає: Музей Лемківської Культури в Зынранові

Redaguje zespół redakcyjny z pomocą autorów-korespondentów
Редактує редакційний колектив з помочом авторів-кореспондентів

Adres redakcji:

TOWARZYSTWO MUZEALNE W ZYNDRANOWEJ
z dopiskiem "Zahoroda"
38-454 TYLAWA, woj. KROSNO

NALEŻNOŚĆ ZA KWARTALNIK ORAZ POMOC IDARY DLA
MUZEUM PROSIMY NADSYŁAĆ NA KONTO:

NR 19301350-86421096 GBPZ S.A. Wrocław Filia/Sanok
Podkarpacki Bank Spółdzielczy w Sanoku Oddz. Dukla

Redakcja nie zwraca materiałów nie zamówionych, zastrzega sobie
prawo skracania materiałów oraz używania własnych tytułów.
Redakcja nie zawsze utożsamia się z poglądem reprezentowanym

przez autorów zamieszczonych materiałów.

Materiały pisane dialektem publikujemy w oryginalnej formie

OD 1996 r. KWARTALNIK DOTUJE
MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI